

MESTNA OBČINA CELJE
KOMISIJA MLADI ZA CELJE

ODNOS MLADIH DO ZNANJA RETORIKE

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorica:

Špela Terglav

Mentorici:

Andreja Leskovar, prof.

Marijana Kolenko, mag. menedžmenta

Celje, marec 2013

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svojim mentoricama, profesoricama Andreji Leskovar in Marijani Kolenko, ki sta me podprli pri izbiri tematike, mi svetovali pri zamislih in ureditvi raziskovalne naloge.

Hvala profesoricama Alenki Golež za lektoriranje naloge in Vlasti Krštinc Budna za prevod povzetka. Prav tako se zahvaljujem intervjuvankam za odgovore in čas, ki so ga porabile za odgovarjanje na vprašanja.

Posebej se zahvaljujem svoji družini, ki me je ves čas podpirala in spodbujala.

Hvala vsem anketirancem Ekonomske šole Celje in OŠ Griže.

POVZETEK

V raziskovalni nalogi z naslovom Odnos mladih do znanja retorike smo si zastavili naslednji problem: kako se mladi (osnovnošolci in srednješolci) zavedajo pomena retorike v življenju pri nadaljnjem šolanju. Hkrati želimo z nalogo animirati mlade k učenju in večji rabi retoričnih spretnosti.

Raziskovanja smo se lotili s pomočjo sekundarnih virov. Ugotovili smo, kako mladi dojemajo retoriko in kako je za njo poskrbljeno v vzgojno – izobraževalnem sistemu. V anketi smo jih povprašali, kakšen interes imajo za razvijanje dodatnih vsebin in kako si predstavljajo nadgrajevanje tega znanja.

Zastavili smo si pet hipotez, ki smo jih s pomočjo ankete in intervjujev presojali na koncu naloge. Tri smo potrdili, dve pa ovrgli. Ugotovili smo, da mladi poznajo pojem »retorika« in čeprav nimajo ustreznih možnosti, se želijo na tem področju še veliko naučiti.

SUMMARY

In my research work with a title The relation of young people to the knowledge of rhetoric, we set a goal and investigated the following problem: How are young people (primary and secondary school students) aware of the importance of rhetoric in further education and life? The aim of this research work is also to animate young people to learn and use rhetoric skills.

Our research study was started by using the secondary sources. We have found out how high the level of comprehension of rhetoric with young people is, what interest they have to develop additional contents and how to improve this knowledge.

We set five hypotheses which we estimated at the end of the task. We used a questionnaire and interviews to test the hypotheses. Three hypotheses were supported but two were rejected. We have also found out that young people know the notion "rhetoric" and despite not having corresponding opportunities, they want to improve their knowledge on this field.

VSEBINA

1	UVOD	1
1.1	OPREDELITEV RAZISKOVALNE NALOGE IN RAZLOGOV ZA IZBRANO TEMO:	1
2	PREDSTAVITEV METODOLOGIJE	2
2.1	CILJI IN NAMEN RAZISKOVALNE NALOGE	2
2.2	VZOREC RAZISKAVE	2
2.3	HIPOTEZE	2
2.4	METODE DELA	3
2.5	OBDELAVA PODATKOV	3
2.6	OMEJITVE	3
3	RETORIKA DANES	4
3.1	KAJ JE RETORIKA?	4
3.2	TEORIJA RETORIKE	5
3.2.1	SISTEMATIKA RETORIKE	7
3.3	PROBLEMATIKA RETORIKE	9
3.3.1	RETORIKA V OSNOVNI ŠOLI	10
3.3.2	RETORIKA IN ARGUMENTACIJA V SREDNJI ŠOLI	11
4	ZGODOVINA RETORIKE	12
4.1	OBČA ZGODOVINA RETORIKE:	12
4.2	RETORIKA NA SLOVENSKEM SKOZI ČAS	18
5	ODNOS MLADIH DO ZNANJA RETORIKE	25
5.1	ANALIZA ANKETE	25
5.1.1	ANALIZA ANKET SREDNJEŠOLCEV	25
5.1.2	ANALIZA ANKET OSNOVNOŠOLCEV	34
5.2	PRIMERJALNA ANALIZA ANKET SREDNJEŠOLCEV IN OSNOVNOŠOLCEV	42
5.3	ANALIZA INTERVJUJEV	43
6	ANALIZA RAZISKOVALNE NALOGE – POTRDITEV ALI ZAVRNITEV HIPOTEZ	44
7	ZAKLJUČEK	46
8	VIRI IN UPORABLJENA LITERATURA	48

8.1	LITERATURA	48
8.1.1	INTERNETNI VIRI	48
8.1.2	KNJIGE	48
8.1.3	USTNI VIRI	49
9	<u>PRILOGE</u>	50
9.1	INTERVJU Z GOSPO MOJCO CESTNIK	50
9.2	INTERVJU Z GOSPO TJAŠO VEBER STAJNKO	52
9.3	INTERVJU Z DOC. DR. JANJO ŽMAVC	53
9.4	ANKETA	55
9.5	MNENJE MANCE KOŠIR O KNJIGI FILOZOFA ARISTOTLA	57

KAZALO SLIK

SLIKA 1- RETORIKA (HTTP://DESIGNSPIRATION.NET/IMAGE/2290193577204/).....	1
SLIKA 2 – ETOS, PATOS, LOGOS.....	6
SLIKA 3: 5 KANONOV KLASIČNE RETORIKE	7
SLIKA 4 – UČBENIK RETORIKA (HTTP://WWW.I2-LJ.SI/UCBENIKI/RETORIKA9.HTML)	9
SLIKA 5 – V SLOVENŠČINO PREVEDENA KNJIGA ARISTOTLA (HTTP://WWW.SOLA-RETORIKE.SI/KNJIZNE-NOVOSTI/KNJIGA3.HTML).....	12
SLIKA 6 – ARISTOTEL (HTTP://WWW.COUNTER-CURRENTS.COM/2012/06/INTRODUCTION-TO-ARISTOTLES-POLITICS-PART-1/)	13
SLIKA 7 – RETORIKA V ANTIKI (HTTP://WWW.REALMAGICK.COM/EDUCATION-HISTORY-OF-EDUCATION/)	14
SLIKA 8 – KNJIGA RETORIKA V SREDNJEM VEKU (HTTP://WWW.AMAZON.CA/RHETORIC-MIDDLE-AGES-RHETORICAL-RENAISSANCE/DP/0520024397).....	15
SLIKA 9 – UČENJE RETORIKE (HTTP://EN.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/RHETORIC)	16
SLIKA 10: GEORGE A. KENNEDY, <i>KLASIČNA RETORIKA</i> , LJUBLJANA, 2001 (HTTP://ODMEV.ZRC-SAZU.SI/ZALOZBA/INDEX.PHP?Q=SL/NODE/175).....	17
SLIKA 11 – BRIŽINSKI SPOMENIKI (HTTP://CASTENEDA.WIKISPACES.COM/BRIZINSKI+SPOMENIKI).....	18
SLIKA 12 – PODOBA PRIMOŽA TRUBARJA (HTTP://WWW.DELO.SI/CLANEK/27345)	19
SLIKA 13 – POUČEVANJE V ČASU MARIJE TEREZIJE (HTTP://WWW.ZGODOVINA.EU/SLOVENC)	21
SLIKA 14 – FRANCE PREŠEREN (HTTP://SL.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/FRANCE_PREŠEREN).....	23
SLIKA 15 – RETORIKA, CITAT (HTTP://UWP.ND.EDU/).....	47

KAZALO TABEL

TABELA 1 - KAJ SI PREDSTAVLJATE POD POJMOM RETORIKA?	25
TABELA 2 - STE SE SAMI ŽE KDAJ SREČALI Z RETORIKO? ČE DA, KJE IN KAKO?	26
TABELA 3 - KAKŠEN JE BIL VAŠ VTIS?.....	28
TABELA 4 - NAŠTEJTE NEKAJ KONKRETNIH PRIMEROV, KAKO VAM JE ZNANJE RETORIKE KORISTILO OZ. KJE GA UPORABLJATE.	29
TABELA 5 - ALI VESTE, DA BI SE Z ZNANJEM RETORIKE VAŠ UČNI USPEH , KONCENTRACIJA IN SPOMIN LAHKO IZBOLJŠALI?	30
TABELA 6 - ČE BI VEDELI, DA VAM ZNANJE RETORIKE ODPIRA BOLJŠE MOŽNOSTI NA POTI NADALJNJEGA IZOBRAŽEVANJA IN KASNEJE ZAPOSLOTITVE, ALI BI RAZMISLILI O OPRAVLJANJU TEČAJA RETORIKE?.....	31
TABELA 7 - ALI STE BILI, PO VAŠEM MNENJU , V OKVIRU ŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA DELEŽNI KAKRŠNEGA KOLI ZNANJA RETORIKE?.....	32
TABELA 8 - KAJ SI PREDSTAVLJATE POD POJMOM RETORIKA?	34
TABELA 9 - STE SE SAMI ŽE KDAJ SREČALI Z RETORIKO? ČE DA, KJE IN KAKO?	35
TABELA 10 - KAKŠEN JE BIL VAŠ VTIS?.....	36
TABELA 11 - NAŠTEJTE NEKAJ KONKRETNIH PRIMEROV, KAKO VAM JE ZNANJE RETORIKE KORISTILO OZ. KJE GA UPORABLJATE.	37
TABELA 12 - ALI VESTE, DA BI SE Z ZNANJEM RETORIKE VAŠ UČNI USPEH , KONCENTRACIJA IN SPOMIN LAHKO IZBOLJŠALI?	38
TABELA 13 - ČE BI VEDELI, DA VAM ZNANJE RETORIKE ODPIRA BOLJŠE MOŽNOSTI NA POTI NADALJNJEGA IZOBRAŽEVANJA IN KASNEJE ZAPOSLOTITVE, ALI BI RAZMISLILI O OPRAVLJANJU TEČAJA RETORIKE?.....	39
TABELA 14 - ALI STE BILI, PO VAŠEM MNENJU , V OKVIRU ŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA DELEŽNI KAKRŠNEGA KOLI ZNANJA RETORIKE?.....	40

KAZALO GRAFOV

GRAF 1 - KAJ SI PREDSTAVLJATE POD POJMOVOM RETORIKA?	26
GRAF 2 - STE SE SAMI ŽE KDAJ SREČALI Z RETORIKO? ČE DA, KJE IN KAKO?.....	27
GRAF 3 - KAKŠEN JE BIL VAŠ VTIS?	28
GRAF 4 - NAŠTEJTE NEKAJ KONKRETNIH PRIMEROV, KAKO VAM JE ZNANJE RETORIKE KORISTILO OZ. KJE GA UPORABLJATE.	29
GRAF 5 - ALI VESTE, DA BI SE Z ZNANJEM RETORIKE VAŠ UČNI USPEH , KONCENTRACIJA IN SPOMIN LAHKO IZBOLJŠALI?.....	30
GRAF 6 - ČE BI VEDELI, DA VAM ZNANJE RETORIKE ODPIRA BOLJŠE MOŽNOSTI NA POTI NADALJNJEGA IZOBRAŽEVANJA IN KASNEJE ZAPOSLOTITVE, ALI BI RAZMISLILI O OPRAVLJANJU TEČAJA RETORIKE?.....	31
GRAF 7 - ALI STE BILI, PO VAŠEM MNENJU , V OKVIRU ŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA DELEŽNI KAKRŠNEGA KOLI ZNANJA RETORIKE?.....	32
GRAF 8 - KAJ SI PREDSTAVLJATE POD POJMOVOM RETORIKA?	34
GRAF 9 - STE SE SAMI ŽE KDAJ SREČALI Z RETORIKO? ČE DA, KJE IN KAKO?.....	35
GRAF 10 - KAKŠEN JE BIL VAŠ VTIS?	36
GRAF 11 - NAŠTEJTE NEKAJ KONKRETNIH PRIMEROV, KAKO VAM JE ZNANJE RETORIKE KORISTILO OZ. KJE GA UPORABLJATE.	37
GRAF 12 - ALI VESTE, DA BI SE Z ZNANJEM RETORIKE VAŠ UČNI USPEH , KONCENTRACIJA IN SPOMIN LAHKO IZBOLJŠALI?	38
GRAF 13 - ČE BI VEDELI, DA VAM ZNANJE RETORIKE ODPIRA BOLJŠE MOŽNOSTI NA POTI NADALJNJEGA IZOBRAŽEVANJA IN KASNEJE ZAPOSLOTITVE, ALI BI RAZMISLILI O OPRAVLJANJU TEČAJA RETORIKE?.....	39
GRAF 14 - ALI STE BILI, PO VAŠEM MNENJU , V OKVIRU ŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA DELEŽNI KAKRŠNEGA KOLI ZNANJA RETORIKE?.....	40

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNE NALOGE TER RAZLOGOV ZA IZBRANO TEMO:

Sem dijakinja Ekonomske šole Celje. Stara sem 17 let in sem že od svojega dopolnjenega šestega leta aktivno vključena v javno govorništvo.

V svoji raziskovalni nalogi želim predstaviti **retoriko** in njene teoretične osnove primerjati s praktičnimi izsledki. Retorika je zelo širok pojem, ki nas spremlja na vsakem koraku našega življenja, čeprav se tega ne zavedamo vedno. Uporabljamo jo pri šolanju, v javnih nastopih, medsebojnem komuniciranju in izražanju čustev. Z nalogo želim raziskati, kako je ta veda prisotna pri mladostnikih, ki večinoma tega znanja v vsakdanjem življenju ne uporabljajo načrtno. Menim, da so zato prikrajšani za komunikacijo, ki človeka ponese na drugi, višji nivo sporazumevanja.

V procesu industrializacije in z njo povezanim tehnološkim razvojem so se izobraževalni sistemi nenehno preoblikovali in dopolnjevali. Razvoj ni bil vedno namenjen zgolj peščici ljudi, ki je želela obvladovati veščine, potrebne za uspešno vodenje, ampak je bil namenjen množicam, ki jih je bilo potrebno naučiti delati s stroji in napravami. Nedvomno je učinkovita in prepričljiva komunikacija predpogoj za uspeh na vseh področjih. Kdor zna učinkovito predstaviti svoje ideje in oblikovati svoje govorne nastope, bo uspešnejši.

Ker je komunikacija temelj, na katerem gradimo svojo prihodnost, želim s to raziskovalno nalogo ugotoviti, zakaj so mladi, predvsem v mladostniških letih, precej zadržani do rabe retorike. Na podlagi lastnih izkušenj lahko trdim, da se ob dobrih retoričnih spretnostih učni uspeh učenca precej izboljša, hkrati pa daje dijakom še večjo motivacijo za učenje.

V nalogi želim ne le raziskati, kakšen je odnos mladih (osnovnošolcev in srednješolcev) do znanja retorike, temveč jih tudi animirati k učenju. V teoretičnem delu naloge bom predstavila retoriko kot veščino, ki se je lahko vsak nauči.

Slika 1- Retorika (<http://designspiration.net/image/2290193577204/>)

2 PREDSTAVITEV METODOLOGIJE

2.1 CILJI IN NAMEN RAZISKOVALNE NALOGE

Namen raziskovalne naloge je ugotoviti, kakšno je mnenje osnovnošolcev in srednješolcev o pomenu in vlogi retorike pri njihovem izobraževanju. Raziskati želim tudi možne povzročitelje za slabše/boljše znanje retorike med mladimi.

Glavni cilj, ki ga želim doseči s to raziskovalno nalogo je, da osvestim mlade o pomembnosti znanja retorike za nadaljnje življenje. Dejstvo je, da se za boljše uspehe trudimo v šolskem izobraževanju, kasneje pa še na univerzi, ker pridobimo temeljna znanja in veščine za nadaljnjo službeno kariero. Kdor obvlada retoriko, mu je uspeh skupaj s trdim lažje doseči.

2.2 VZOREC RAZISKAVE

Naš vzorec predstavlja 90 anketiranih dijakov in učencev: 40 anket smo razdelili učencem na OŠ Griže, drugih 50 pa dijakom Ekonomske šole v Celju.

V srednji šoli smo se odločili anketirati dijake četrtil letnikov ekonomske gimnazije, pri tem pa upoštevali dejstvo, da imajo za seboj skoraj štiri leta srednješolskega izobraževanja in hkrati že boljšo splošno razgledanost in večji spekter znanja.

V osnovni šoli pa smo anketirali učence, ki obiskujejo deveti razred. Za njih smo se odločili predvsem zato, ker jim je v procesu šolanja omogočeno obiskovati izbirni predmet retorike. Ankete bodo dobili vsi, ne glede na participacijo pri izbirnem predmetu.

Za boljše razumevanje navedenih vsebin sem opravila intervjuje z nekaterimi slovenskimi retoriki, ki svoje znanje uspešno prenašajo v prakso in na nas mlade.

2.3 HIPOTEZE

Vsebino hipotez navezujemo na proučevanje mnenja anketirancev o pomenu retorike. Ker pa sem opravila tudi intervjuje z nekaterimi retoriki Slovenije, ki razpolagajo s številnimi izkušnjami in ugotovitvami iz prakse, sem potrditev oz. ovržbo nekaterih hipotez navezala tudi na odgovore iz intervjujev.

Hipoteza 1: Zanimanje za retoriko med osnovnošolci in srednješolci je majhno, ker ne vedo, kaj jim retorika, kot veščina prepričevanja v življenju, nudi.

Hipoteza 2: Anketiranci menijo, da v glavnem nimajo možnosti za učenje retorike in razvijanje retoričnih spretnosti.

Hipoteza 3: Srednješolci so se z retoriko doslej pogosteje srečevali kot osnovnošolci.

Hipoteza 4: Anketiranci nimajo jasne predstave, kaj pomeni pojem »retorika«.

Hipoteza 5: Anketiranci se ne zavedajo pomena retorike in govornih veščin za življenje.

2.4 METODE DELA

V teoretičnem delu smo uporabili sekundarne vire. Podatke smo črpali iz strokovne literature, knjižnega gradiva, svetovnega spleta in drugih (tudi ustnih) virov. Gradivo smo poiskali z medmrežnim iskanjem na Cobissu.

Za potrditev oz. zavrnitev naših hipotez smo izvedli primarno raziskavo, in sicer:

- izvedli smo anketo na OŠ Griže in Ekonomski šoli Celje;
- izvedli smo intervjuje s profesorji, ki poučujejo retoriko ali predmete, ki so z njo vsebinsko močneje povezani;
- obiskali smo dr. Igorja Ž. Žagarja in pridobili slikovno in knjižno gradivo.

2.5 OBDELAVA PODATKOV

Raziskovalno nalogo smo izdelali s programom Microsoft Office Word (2007), pridobljene podatke iz anketnega vprašalnika in intervjujev pa smo obdelali v programu Microsoft Office Excel.

2.6 OMEJITVE

V nalogi smo si postavili omejitve:

- Časovno: predstavljen je pomen retorike v procesu izobraževanja osnovne in srednje šole.
- Vsebinsko: omejili smo se na zbiranje podatkov z anketo, intervjuji in pogovori.
- Krajevno: anketirani so učenci OŠ Griže, dijaki Ekonomske šole Celje in profesorji retorike Ekonomske šole, OŠ Griže ter OŠ Polzela.

3 RETORIKA DANES

3.1 KAJ JE RETORIKA?

OPREDELITEV RETORIKE

Slovar slovenskega knjižnega jezika je pripomoček, ki nam pomaga opredeljevati in pojasnjevati besede. Glede na izbrano temo smo preverili, kaj retorika "uradno" je. Retorika je opredeljena kot beseda s tremi pomeni, ki ne zajemajo frazeološkega ali terminološkega gnezda.

DEFINICIJA RETORIKE:

SSKJ:

- **1. spretnost, znanje govorjenja, zlasti v javnosti, govorništvo:** prevzela jih je njegova bleščeča retorika; vaditi se v retoriki / študirati retoriko; pravila retorike
- **2. knjiž. lepo, izbrano, a navadno vsebinsko prazno govorjenje, izražanje; leporečje:** za njegove spise sta značilni gostobesednost in retorika; govornik je zašel v patos in retoriko // govorjenje, izražanje sploh: taka retorika je bolj primerna za pravnika kot za pisatelja
- **3. do 1848 zadnji razred šestletne gimnazije: končati retoriko**

Retorika je veda, ki se ukvarja s pravilnim govorjenjem, izbranim besedjem, pravilno artikulacijo, uglajenim nastopom, obvladovanjem mimike in gestikulacije ter sposobnostjo zapisovanja govorenega teksta ter njegove izvedbe pred posameznikom, skupino ljudi, mikrofonom ali kamero. Spretno govorjenje in obnašanje, oblikovanje misli, povezovanje, dramatičnost, spretni zasuki, obvladovanje govorne igre, vpletanje metafor, upoštevanje ritma, tempa, pripovedovanja □ vse to daje govorniku celostno podobo.

V ospredju govorcev je:

- boj za pozornost poslušalcev,
- javno nastopanje in uspešno komuniciranje,
- govorno nastopanje posameznikov pred skupino poslušalcev.

V nadaljevanju naloge bomo dokazali, da retorika ni le pojem, pojasnjen v SSKJ, temveč večšina, ki v življenju olajša mnogo poti. V vlogah govorcev se prej ali slej znajdemo vsi. Retorika je edina vrsta umetnosti, ki se jo da naučiti. Vsak lahko z učenjem postane dober govorec.

3.2 TEORIJA RETORIKE

Retorika kot znanost raziskuje naravne pojave in v njih odkriva objektivne naravne zakonitosti. Že v antiki so jo imenovali »tehne« ali »ars«, kar pomeni veščina, spretnost ali tudi umetnost. Danes jo mnogi razumejo kot zbirko estetskih norm in pravil, pa tudi kot pouk ali sistem navodil, kako dobro, lepo, prepričljivo in učinkovito govoriti. Retorika je danes del nove znanosti, komunikologije.

Aristotelova definicija retorike: *Retorika je veščina odkrivanja in uporabljanja vseh dosegljivih sredstev prepričevanja pri katerikoli zadevi.* Aristotel zavrača definiranje retorike kot znanosti, ker meni, da bi s tem posegli na področje drugih znanosti, ki imajo natančno definirano snov. Retorika se ukvarja s prav vsem, kar je.

Retorik mora biti dobro poučen o vsem, o čemer govori, saj je retorika veščina dokazovanja in prepričevanja.

Prepričljiv govor bo po Aristotelu vseboval vse tri retorične prvine prepričevanja:

- **Etos** - Kredibilnost v retoriki, kako zaupanja vreden je govornik, bodisi zaradi svojega lastnega udejstvovanja bodisi zaradi sklicevanja na verodostojne vire v svojih argumentih.
- **Patos** – Uporaba čustvenega vpliva v govorništvu, zanašanje na retorične veščine, kot so pripovedovanje zgodb, humor, ali namerna predstavitev področja na tak način, da vzbudi v občinstvu močna čustva in govornik doseže želen rezultat.
- **Logos** – Uporaba logičnega sklepanja pri ustvarjanju argumentov, retorik v svojem govoru uporabi konkretno vsebino in se pri prepričevanju zanaša na statistiko in na vzročno-posledične povezave.

Etos: Govornikov ugled

Nekateri govorniki uživajo velik ugled in zato jim že vnaprej vse verjamejo. Najbolj karizmatične politične osebnosti doživijo aplavz, še preden začnejo govoriti, in občinstvo jim verjame vse in o njihovih idejah nihče kritično ne razmišlja, ampak samo sledi.

Ugledna osebnost je vedno dober govornik in dober govornik je skorajda vedno tudi ugledna osebnost. Po nekaterih teorijah naj bi bila vzgoja dobrega govornika tudi vzgoja dobrega in etičnega človeka, zato ni mogoče dobro govoriti, če nimaš poštenih namenov.

Ugled je vnaprejšnje prepričanje občinstva in ima podobno vlogo kot vsako vnaprejšnje verovanje. Noben govorniški ugled ni popolna garancija etičnosti, poštenosti, pravilnosti in nezmotljivosti. A vendarle je najmočnejše sredstvo prepričevanja. Kdor hoče v življenju uspeti, si mora pridobiti ugled. Vedno mora govoriti tisto, kar ljudje že vnaprej pričakujejo in jim je všeč. **Platon** je to označil kot prilizovanje občinstvu, torej kot grdo in nepošteno. Zato je vso retoriko obsodil kot grdo in nepošteno spretnost.

Logos: Razumsko dokazovanje

Logično ali razumsko dokazovanje – argumentacija – je najtežje področje retorične veščine. Že samo po sebi je prisotno v naši besedni komunikaciji. Argumentacije se je potrebno učiti, potrebno jo je trenirati. To je bojna veščina. Vsak govornik se bojuje za to, da bi mu poslušalci verjeli.

Poslušalce skušamo pridobiti za določen način sklepanja. Sklepanje lahko teče od splošnega h konkretnemu (dedukcija) ali od konkretnega k splošnemu (indukcija) ali od splošnega do splošnega in od konkretnega do konkretnega. Pot pelje od nekega nespornega dejstva ali ideje do neke trditve – to je utemeljitev, način sklepanja.

Indukcijo in dedukcijo je pojasnil Aristotel. Odkril je silogizem, ki je osnovna narava človeškega umovanja. Indukcija je edina možna pot do odkrivanja naravnih zakonitosti.

Patos: Vnaprejšnje čustvovanje in razpoloženje poslušalcev

Je način, oblika, kako govornik naveže stik z občinstvom. Pri tem je torej poudarek na načinu, kako čustveno razgibati občinstvo. Patos se lahko kaže v jeziku - moč izbranih besed, prava mera humorja, stopnjevanje napetosti, privlačne zgodbe in anekdote - in v načinu podajanja - "govorita" tudi telo in glas. Torej lahko opazimo, da sta etos in patos tesno povezana.

Slika 2 – Etos, patos logos

3.2.1 SISTEMATIKA RETORIKE

Retoriko zaradi lažjega raziskovanja in razumevanja sistematiziramo. To teoretično znanje seveda močno učinkuje na praktično govorništvo.

Retorično veščino sestavlja pet ločenih veščin: invencija, dispozicija, elokucija ali stil, memorija in akcija – dejanska izvedba.

Slika 3: 5 kanonov klasične retorike

1. Veščina **invencije** pomeni, da se mora govornik neprestano učiti, si nabirati novo znanje in dognati, kaj, kdaj, kje, komu, kako in s kakšnim namenom bo govoril. Invencija pomeni odkrivanje elementov vseh dosegljivih sredstev prepričevanja o katerikoli zadevi.
2. Veščina **dispozicije** je v govoru ustvarjanje reda v časovnem zaporedju. Govor je treba sestaviti premišljeno in pravilno razvrstiti vsebine. Dispozicija zahteva, da ima vsak govor pet delov: uvod, pripoved, navajanje nasprotnikovih mnenj, pobijanje nasprotnika in zaključek.
3. **Elokucija**, zgovornost ali stil, te veščine se je potrebno posebno dobro naučiti: uporaba duhovitih metafor, figur, prispodob, tropov, ritma, aliteracij in rim.
4. Četrta veščina je **spomin**. V preteklosti so govorniki znali na pamet veliko število govorov, danes pa je spomin predvsem nosilec idej in podatkov.
5. Peta veščina je akcija, nastop, glas, telesno obnašanje pri govoru.

Aristotel je retoriko sistematično razdelil na tri vrste govorov: **sodne, politične in slavnostne**. Sodni govori ugotavljajo neko verjetno resnico v preteklosti, politični govori neko verjetno resnico v prihodnosti, slavnostni govori pa na podlagi že obstoječih verovanj skušajo vplivati na čustva poslušalcev v sedanjosti. Pri vseh treh vrstah gre torej za prepričevanje in ustvarjanje nekega verovanja, ne pa za resnico. Aristotel je priznaval tudi znanstveno resnico, ki pa jo lahko poda le znanstveno predavanje. A predavanje ni govor in ne spada na področje retorike. Poslušalci se namreč na političnih zborovanjih, sodiščih in slavnostih niso pripravljene učiti in sprejemati novega znanja.

Ta sistem je nastal v antiki, a obdržal se je vse do danes. V srednjem veku je bil zdogmatiziran in zamrznjen. Odtrgan je bil od živega življenja, bil je utesnjen v latinske šole, retorične vaje, sholatične disputacije, cerkveno govorništvo in umetnost sestavljanja pisem. Šele v 16. stoletju je znova polno zaživel.

Antika sicer ni poznala tako pestrih načinov zbiranja, kot jih imamo danes. Prav tako ni poznala medijev, poznala je samo živo govornico in pisavo. Danes poznamo različne vrste medijev in pojavljajo se novi. Lahko gledamo in poslušamo na daljavo, sporočilo pa se ohranja.

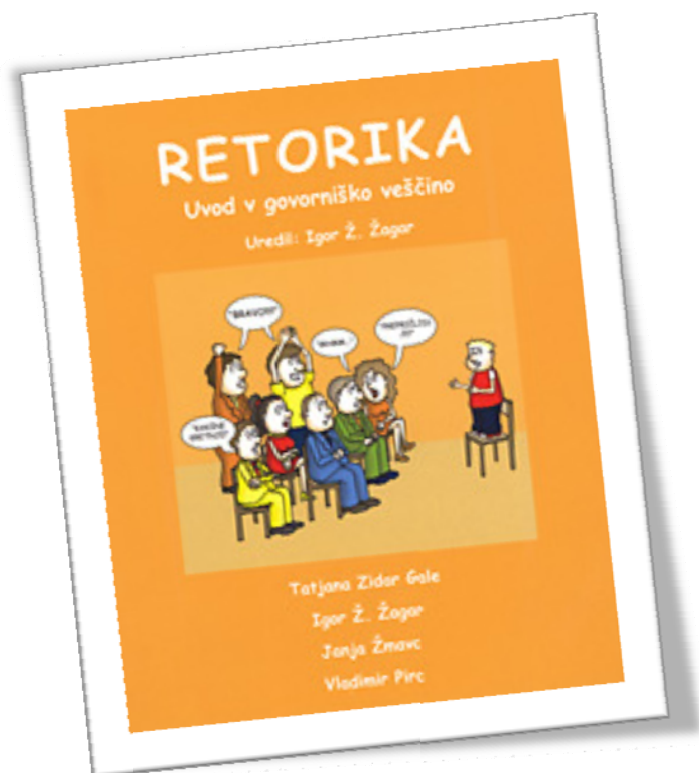
3.3 PROBLEMATIKA RETORIKE

Doc. dr. Janja Žmavc je v strokovni monografiji z naslovom *Vloga in pomen jezika v državljanski vzgoji* v treh sklopih natančno predstavila problematiko retorike, ki se v Sloveniji pojavlja na področju izobraževalnega sistema. V raziskovalni nalogi želimo predstaviti bistvene značilnosti te raziskave in jih primerjalno povezati z izsledki analize ankete, ki smo jo opravili.

Problematika poučevanja retorike v Sloveniji je povezana z že vsesplošnim pomanjkanjem ali neustreznim vrednotenjem retorike v okviru celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema.

Če osvetlimo nekaj bistvenih značilnosti, bi izpostavili okoliščino, da se kljub zanimanju za retoriko, ki je drugod tako na raziskovalno-teoretični kot izobraževalni ravni ponovno oživela v 20. in 21. stoletju, v slovenskem prostoru védenje in mišljenje o tem, kaj je retorika, še vedno oklepa precej posplošenih, tradicionalnih sodb. Retoriko se pojmuje ali kot del literature ali kot golo manipulativno tehniko, kamor sodijo različne »strategije«, s pomočjo katerih je mogoče nekoga prepričati, pregovoriti, celo preslepiti, še najpogosteje tako, da ta oseba z ničimer ne more vplivati na to dejanje.

Druga pomembna okoliščina, ki določa položaj retorike na Slovenskem, je neobičajna dinamika vključevanja v formalne in neformalne oblike izobraževanja, ki odraža v večini primerov brez jasnih ciljev zastavljeno delovanje. Samostojno poučevanje večine je redko, posamezne elemente je mogoče prepoznati v kurikulumih za slovenščino, filozofijo, državljansko vzgojo in v osnovni šoli kot samostojni učni predmet v devetem razredu.

Slika 4 – Učbenik Retorika (<http://www.i2-lj.si/ucbeniki/retorika9.html>)

3.3.1 RETORIKA V OSNOVNI ŠOLI

V Sloveniji se retoriko poučuje le v osnovni šoli, kjer se pojavlja kot obvezni izbirni predmet in sestavni del vzgojno-izobraževalnega programa v 9. razredu od leta 2001. Za predmet, ki mu je namenjenih 32 ur, sta na voljo učni načrt in uradno potrjen učbenik, prav tako vsako leto potekajo usposabljanja za učitelje, ki ta predmet že poučujejo ali bi ga želeli poučevati.

V učnem načrtu tako že uvodoma lahko preberemo: namen retorike kot obveznega izbirnega predmeta je učence in učenke seznaniti ne le s pojmi prepričevanja in argumentiranja, temveč tudi s tehnikami prepričevanja, elementi prepričevalnega postopka, dejavniki uspešnega prepričevanja... Da bi učitelji lahko predmet uspešno poučevali, morajo usvojiti znanje o ključnih teoretskih poljih retorike, ki so predvideni v okviru predmeta. V ta namen je prof. dr. Igor Ž. Žagar s sodelavci zasnoval izobraževalne seminarje Retorika za učitelje retorike, ki potekajo v okviru strokovnega izpopolnjevanja učiteljev (organizator MŠŠ, izvajalec Pedagoški inštitut v Ljubljani). Zasnovani so v dveh stopnjah (24-urni seminar Retorika 1 in 20-urni seminar Retorika 2), vsebujejo predavanja in praktične delavnice, sodelujejo pa predavatelji, ki se z retoriko ukvarjajo tako v teoretičnem kot tudi praktičnem smislu in veljajo za uveljavljene strokovnjake na svojem področju (prof. dr. Igor Ž. Žagar, doc. dr. Janja Žmavc, prof. Tončka Godina in prof. Mojca Cestnik). Udeleženci seminarjev pridobijo nova retorična znanja, ki jim pomagajo pri vpeljevanju teorije v prakso. Poudarek predavatelji namenjajo zlasti predstavitvi primerov iz prakse in izmenjavi izkušenj med udeleženci.

Retorika je obvezni izbirni predmet in jo po zakonu o osnovni šoli mora ponuditi vsaka osnovna šola, ne glede na to, ali je s predmetom seznanjena, ali ga je ustrezno predstavila učencem in staršem in ali ima ustrezno izobražen kader za poučevanje. Prav tako je predmet retorika edini predmet v seznamu izbirnih predmetov, ki temelji na samostojni znanstveni disciplini. To pomeni, da je ni mogoče študirati, do uveljavitve bolonjske reforme pa je na večini univerz ni bilo mogoče poslušati niti v okviru samostojnega predmeta. Zato bi vsaka šola, še preden bi predmet sploh ponudila, morala omogočiti ustrezno izobraževanje vsaj enemu učitelju. Kot ugotavljajo na Pedagoškem inštitutu, ki verificirana izobraževanja za učitelje retorike izvaja vse od leta 2003, tega do danes še ni storila vsaj tretjina slovenskih osnovnih šol. Hkrati je zaradi narave predmeta, ki kljub svoji izraziti usmerjenosti v prakso, predstavlja razmeroma velik miselni napor in lepo število obveznosti, možno pričakovati, da bo kot izbran predmet dosegla občutno nižje rezultate, saj v večji meri še vedno velja za predmet, ki se mu šole in učenci zaradi različnih razlogov izogibajo. Zato tudi podatka, da je bila retorika več let zaporedoma ponujen predmet (v skoraj 42 %), a so ga učenci najmanjkrat izbrali, ne moremo interpretirati zgolj v luči nezanimanja za ta predmet, ampak gre za kompleksnejšo problematiko, ki ni povezana le s šolsko »logistiko«, ampak tudi z interesi učencev. Skoraj nemogoče je namreč pričakovati, da bi učenci predmet retorika razumeli v kontekstu manjšega napora ali trenutnih interesov. Zato je njihova odločitev, da bodo retoriko izbrali, tesno povezana z učinkovito predstavitvijo, saj učenci na tej stopnji večinoma ne vedo, kaj je retorika in za kaj je koristna. Zaradi že omenjenih okoliščin se tako še največkrat zgodi, da v naboru izbirnih predmetov neke šole ostane le na papirju, saj si učenci in njihovi starši predstavljajo vse kaj drugega kot večino uspešnega prepričevanja.

3.3.2 RETORIKA IN ARGUMENTACIJA V SREDNJI ŠOLI

Zaradi številnih izhodišč za poučevanje retorike, ki jih je na osnovnošolski ravni formalno mogoče realizirati, je zaskrbljujoča ugotovitev, da sta retorika in argumentacija povsem zapostavljeni na srednješolski ravni izobraževanja. V najboljšem primeru se tukaj namreč skozi kurikulum obravnavajo posamezni in naključno izbrani retorični elementi. Tak primer odražajo slovenščina, filozofija in sociologija, kjer je retorika sicer prisotna, a jo je iz učnih ciljev mogoče zgolj razbrati. V okviru splošnih ciljev pri pouku slovenščine je zastopana kot del zmožnosti pogovarjanja, poslušanja (gledanja), branja, pisanja in govorjenja raznih besedil, pa tudi kot del jezikovne, slogovne in metajezikovne zmožnosti v slovenskem knjižnem jeziku:

- Besedila poslušajo in berejo razmišljujoče in kritično, razčlenjujejo in vrednotijo jih z različnih vidikov ter prepoznavajo morebitno manipulativnost. Umeščanje prebranih/poslušanih besedil v časovni in kulturni kontekst spodbuja razvijanje in poglobljanje kulturne in medkulturne zmožnosti.
- Tvorijo učinkovita, razumljiva, ustrezna in jezikovno pravilna ustna in pisna besedila. Razumevanje in vrednotenje procesov sprejemanja in tvorjenja besedil spodbuja učenje učenja.
- Svoja in tuja besedila sistematično opazujejo in razčlenjujejo z različnih vidikov ter utrjujejo in nadgrajujejo svojo jezikovno, slogovno in metajezikovno zmožnost ter zmožnost nebesednega sporazumevanja.
- Spoznavajo sistemske zakonitosti slovenskega knjižnega jezika in se zavedajo njihovega pomena, zato jih zavestno vključujejo v svoja besedila.

Prav dijakom bi moralo biti omogočeno, da spoznajo principe uspešnega javnega prepričevanja in utemeljevanja v strukturirani in celoviti obliki. Če tovrstnih vsebin ne razumemo kot temeljna znanja, ki bi jih moral usvojiti vsak srednješolec, lahko v njih najdemo čisto pragmatično vrednost. S pomočjo tovrstnih orodij se je namreč mogoče uspešneje odločiti o nekaterih ključnih javnih in zasebnih vprašanjih, s katerimi se mladi soočajo na tej stopnji osebnostnega razvoja.

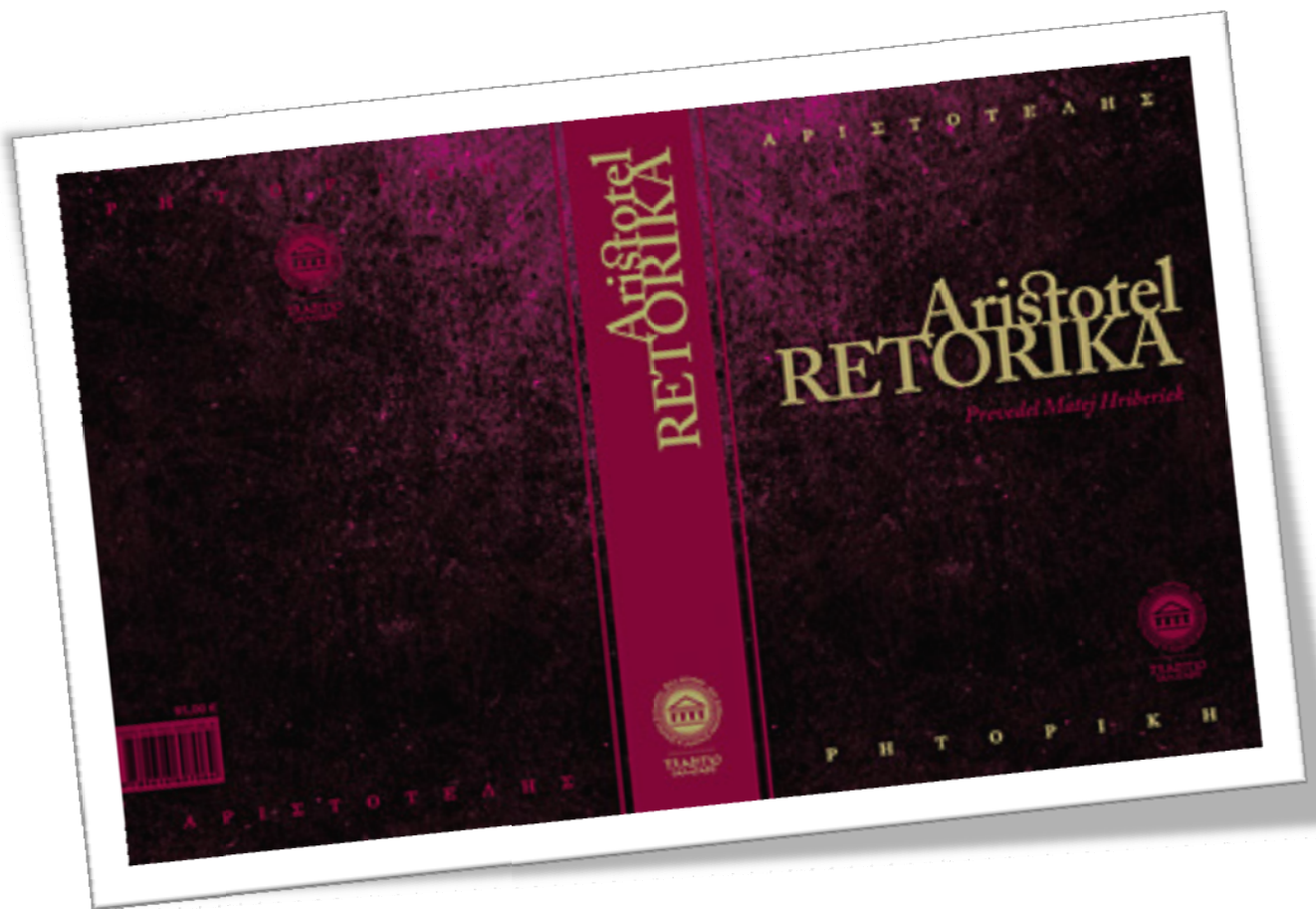
Povzeto po: doc. dr. Janja Žmavc (*Vloga in pomen jezika v državljanski vzgoji*)

4 ZGODOVINA RETORIKE

4.1 OBČA ZGODOVINA RETORIKE:

Kot uvod v poglavje zgodovine retorike bi pričeli s citatom znanega antičnega govorca Aristotela, katerega knjiga z naslovom Retorika je v slovenskem jeziku izšla 15. 11. 2011. Prevedel jo je dr. Matej Hriberšek, klasični filolog, ki se je z delom ukvarjal dvanajst let.

»Retoriko torej opredeljujemo kot zmožnost v vsakem argumentu odkriti, kar je sposobno prepričati. To namreč ni vloga nobene druge veščine. Vsaka od drugih veščin meri na učenje, in prepričanje kar zadeva njen lastni predmet. Za retoriko pa se zdi, da bi mogla odkriti kar prepriča, če naj tako rečemo, o vsakem danem argumentu.« (Aristotel)

Slika 5 – V slovenščino prevedena knjiga Aristotla (<http://www.sola-retorike.si/knjizne-novosti/knjiga3.html>)

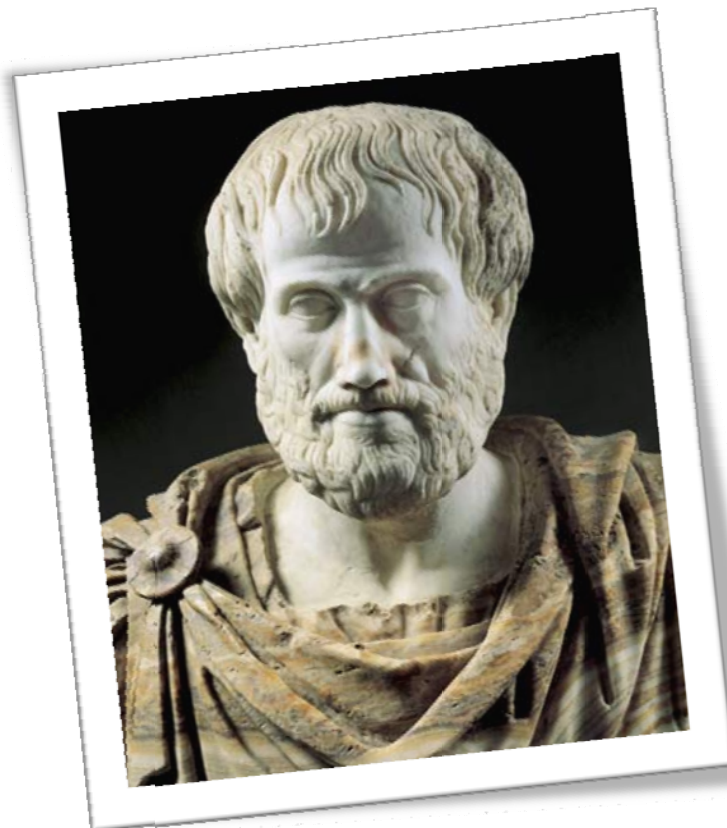
Zgodovino retorike lahko razdelimo na štiri pomembnejša obdobja:

- obdobje antike (od 5. st. pr. n. št. do 5. st. n. št.) - **rojstvo in razcvet retorike,**
- srednji vek (od 5. do 14/15 st. n. št.) - **zaton retorike,**
- od renesanse (14./15./16. st.) do 19. stoletja - **vzpon in propad retorike,**
- 20. in 21. stoletja - **preporod retorike z drugimi sredstvi.**

Najpomembnejše in zato tudi najobširnejše je obdobje antike, saj so govorniki tistega časa postavili temelje, na katerih še danes temelji znanje retorike.

1. Obdobje antike (od 5. st. pr. n. št. do 5. st. n. št.) - rojstvo in razcvet retorike

V antični Grčiji je bila retorika tesno povezana z vsakdanjim življenjem. To je bilo prvotno vsako javno nastopanje z govorom ob različnih priložnostih. Po spoznanju Grkov, kako pomembno je znati učinkovito govoriti, da je človek z dobrimi retoričnimi sposobnostmi tudi človek, ki ima moč in velik vpliv, so začeli sistematično razdeljevati pravine govora. Prepričani smo, da se je takrat rodila retorika kot samostojna veščina. Bolj natančno štejemo za začetek leto 485 pr. n. št., ko sta bila v Sirakuzah na Siciliji odstranjena tirana in so v mestni državi uvedli demokratični sistem po zgledu atenske polis. V mestu je prišlo do delitve zemlje in ljudje si jo izborili samo z dobrimi govori pred takratnim sodiščem. Tako je govorništvo pridobivalo čedalje večji pomen in pojavljali so se prvi govorniki, ki so bili hkrati tudi praktiki, saj so govore pisali in jih tudi izvajali. Pisali so priročnike z naslovom Govorniška veščina in tradicija pisanja podobnih priročnikov se je nadaljevala do 17. st. n. št. K razvoju in širjenju retorike kot veščine so veliko prispevali t. i. sofisti, ki so kot poklicni učitelji potovali po Grčiji in poučevali različna znanja, med katerimi je bila tudi retorika - veščina učinkovitega prepričevanja. Bili o spretni govorniki in so na ta način množicam približevali znanost in umetnost, hkrati pa so tudi skrbno preučevali govor, jezik in tehnike prepričevanja.

Slika 6 – Aristotel (<http://www.counter-currents.com/2012/06/introduction-to-aristotles-politics-part-1/>)

Znameniti grški filozof Platon pa retorike ni najbolj maral, saj po njegovem mnenju ne išče resnice, temveč skuša z besedami le ugajati. Pojmoval jo je kot iluzijo, vendar je prav njegov učenec Aristotel postal eden najpomembnejših retorikov vseh časov. Z zbiranjem in proučevanjem vseh dotedanjih znanj o retoriki je postavil temelje retorične teorije. Označil jo je za večščino in jo prvič sistematično razdelil glede na različna izhodišča. Aristotel velja tudi za utemeljitelja teorije sklepanja in argumentacije.

Rimljani so Grke posnemali v marsičem, tudi v retoriki. Od njih so prevzeli retorična pravila za sestavo govorov, študirali so pri grških učiteljih govorništva in preučevali grške priročnike, nato pa na njihovi osnovi pisali svoje.

Slika 7 – Retorika v antiki (<http://www.realmagick.com/education-history-of-education/>)

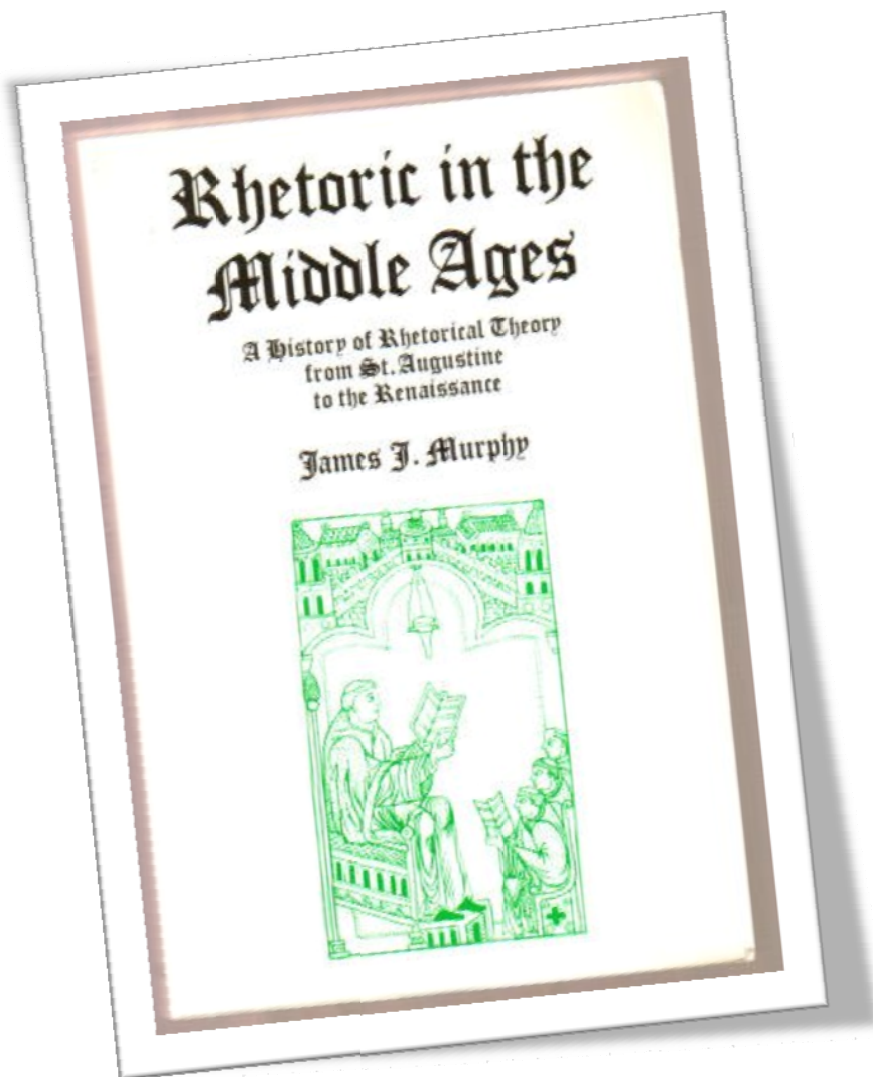
Mark Tulij Ciceron je bil osrednji predstavnik, s katerim je retorika pri Rimljanih dosegla svoj vrh. Bil je odličen praktik, spisal pa je tudi nekaj razprav o retorični teoriji. Pomembno mesto v zgodovini retorike ima predvsem zato, ker še danes uporabljamo njegove latinske strokovne izraze, ki jih je ustvaril ob preučevanju grških vzorov. Ciceron velja za najboljšega in hkrati tudi zadnjega velikega govorca rimske republike, saj je ta po njegovi smrti kmalu propadla. Svoboda govora in moč besede, ki sta prej pomembno vplivali na javno in politično življenje, sta v cesarstvu povsem izgubili svojo vlogo in tako je počasi pričela propadati tudi retorika. Trdimo, da je rimska retorika s Ciceronom doživela vrhunec, z njegovo smrtjo pa zaton.

Retorika je bila v antiki obvezni del izobraževanja in mnogi govorniki so pisali učbenike za svoje učence ali priročnike za druge učitelje. Najobsežnejši priročnik, ki ga je spisal Mark Fabij Kvintilijan in se je ohranil še do danes, obsega 12 knjig. Kvintilijan je v njih orisal celovito govorniško vzgojo učencev od najzgodnejšega otroštva do odrasle dobe. Cilj takega

izobraževanja je postati velik govornik. A ta mora biti po Kvintilijanovem mnenju tudi dober človek, ki je sposoben voditi, vplivati na dogodke in obvladovati svoj položaj.

2. Srednji vek (od 5. do 14/15 st. n. št.) - zaton retorike

V srednjem veku je retorika zaradi sprememb v načinu življenja doživela zaton. Govorniška vzgoja ni bilo več urjenje in priprava na govorniški, državniški in odvetniški poklic, kot so to poznali v antiki. Govorništvo se je uveljavilo le kot del splošne izobrazbe in govorniki se niso več šolali zato, da bi javno nastopali. Retorika je v srednjem veku postala večšina govorniškega sloga in se je ukvarjala z različnimi retoričnimi figurami, s katerimi bi čim bolj olepšali svoje misli.

Slika 8 – Knjiga Retorika v srednjem veku (<http://www.amazon.ca/Rhetoric-Middle-Ages-Rhetorical-Renaissance/dp/0520024397>)

Splošno izobraževanje v srednjem veku se je imenovalo septem artes liberales (sedem svobodnih umetnosti). To je bil srednjeveški učni načrt celovitega študija, ki ga je predstavljalo zaporedje dveh študijskih nivojev. To sta bila: trivij (v okviru katerega se je poučevala tudi retorika) in kvadrivij.

3. Od renesanse (14./15./16. stoletje) do 19. stoletja - vzpon in propad retorike

Družbene in kulturne spremembe so v obdobju renesanse povzročile, da je Zahod ponovno spoznal grščino in se seznanil z grško književnostjo, tudi z retoričnimi razpravami in govori. Ponovno so odkrivali pomembna latinska dela o retoriki, za katera so mislili, da so izgubljena. Tako so nastajala nova dela, številni prevodi in komentarji. Veliko prelomnico je pomenila tudi iznajdba tiska, ki je močno spodbudila širjenje znanja. Med prvimi natisnjenimi besedili so bila prav Ciceronova dela o retoriki in celotna Kvintiljanova razprava O govorniški vzgoji.

Humanisti takratnega časa so bili posamezniki, ki so najprej delovali v Italiji, kasneje pa še v ostalih delih zahodne Evrope. Humanist ni bil humanistični filozof, temveč nekdo, ki je poučeval, ali na višji stopnji študiral predmete, ki so znani pod skupnim imenom studia humanitatis. Predmeti so vključevali gramatiko, retoriko, moralno filozofijo, zgodovino in poezijo.

Slika 9 – Učenje retorike (<http://en.wikipedia.org/wiki/Rhetoric>)

Retorična veščina je v tem času pojmovana kot kultura pisanja uradnih pisem ali kot skupek pravil za pisanje pesništva. V obdobju od 16. do 19. stoletja se je retorika iz javnega življenja povsem preselila v šolske klopi. A ker je izginila iz javnega življenja, je začela propadati. Ukvarjala se je le še z umetnostjo dobrega pisanja, s slogom. V tem času je nastalo tudi veliko retoričnih učbenikov in priročnikov v modernih jezikih, ki so jih morali uporabljati učenci pri pouku, ko so brali in sestavljali besedila po togih pravilih. Tako je zaradi svojega zanimanja le za govorniški okras postala skoraj neuporabna v takratni znanosti, ki sta jo zanimali jasna in razločna govorica.

4. 20. in 21. stoletje - preporod retorike z drugimi sredstvi

Po propadu se je v 20. in 21. stoletju zanimanje za retoriko začelo ponovno prebujati, kar se kaže na različne načine: izšlo je veliko število knjig, člankov in razprav, kjer se pojavlja beseda »retorika«, a povsod ne pomeni iste stvari; ustanovljena so bila nova strokovna društva, ki prirejajo različna srečanja; pojavile so se nove revije, ki objavljajo članke o retoriki, njeni tradiciji in uporabi. V 20. stoletju pa se pojavi še druga smer v preučevanju retorike: to je komparativna oziroma primerjalna retorika. Preučevalci te smeri menijo, da je na svetu več retorik, kajti retorika kot mreža sredstev in tehnik prepričevanja je nekaj, kar je skupno vsem človeškim družbam. Retorika se pogosto imenuje tudi klasična retorika in je med ostalimi govorniškimi veščinami v drugih kulturah nekaj posebnega zaradi dveh lastnosti:

- grške retorične teorije so se za govornike večinoma razvile na sodišču, medtem ko drugje sodna retorika ni (bila) predmet posebnega zanimanja;
- samo v Grčiji (in zato tudi v Evropi) so retoriko ločili od politične in etične filozofije ter zasnovali posebno vedo, ki je postala sestavni del splošne izobrazbe.

Retorika, ki se je rodila v antični Grčiji, torej ni umrla in zagotovo ne bo izginila, dokler bo obstajala zahodna civilizacija. V dolgem procesu razvoja je le spreminjala svoje izhodišče: od večšine javnega govornega prepričevanja se je na koncu spremenila v šolsko večšino govorniškega sloga.

Slika 10: George A. Kennedy, *Klasična retorika*, Ljubljana, 2001 (<http://odmev.zrc-sazu.si/zalozba/index.php?q=sl/node/175>)

Janja Žmavc, *Vloga in pomen jezika v državljanski vzgoji, priloga Zgodovina retorike*, digitalna knjižnica PEI, 2011

4.2 RETORIKA NA SLOVENSKEM SKOZI ČAS

Slovenija leži na področju, kjer je že v davnini imela veliko stikov z zelo razvito kulturo govorništva, vendar je v slovenskem jeziku o tem le malo zapisanega.

Zgodovino retorike na Slovenskem lahko kronološko razdelimo na več obdobj:

- **9. stoletje** - najstarejši ohranjeni zapis govora v zgodnji slovenščini, Brižinski spomeniki;
- **14. in 15. stoletje** – sodni govori;
- **16. stoletje** – obdobje reformacije;
- **17. st. 18. stoletje** – zlata doba slovenskega cerkvenega govorništva;
- **19. stoletje** – od francoske okupacije do Prešernovih poezij ter političnih taborov;
- **20. stoletje** – do druge svetovne vojne in po njej;
- **21. stoletje** - samostojna Slovenija in razcvet medijev.

1. 9. stoletje - najstarejši ohranjen zapis govora v zgodnji slovenščini, Brižinski spomeniki

Prvi v celoti ohranjen slovenski govor je pridiga o grehu in pokori, v tradicionalnem slovstvu poimenovana Adhortatio ad poenitentiam, ali II. Brižinski spomenik. Zapis je nastal med leti 972 in 1000 ter obsega približno 600 besed. Našli so ga leta 1803 pri selitvi latinskih kodeksov iz freisinške cerkve sv. Korbijana v Bavarsko državno knjižnico. Besedilo prevzema stilne postopke antičnega izvora (ciceronskega), kažejo se vplivi antične in slovanske tradicije, ki jih je tvorec govora zapisal v skladu z zahtevani krščanskega srednjega veka.

Slika 11 – Brižinski spomeniki (<http://casteneda.wikispaces.com/Brijinski+spomeniki>)

2. 14. in 15. stoletje – sodni govori

V 15. stoletju je nastal prvi necerkveni govor, ki ga je mogoče uvrstiti med formalizirane sodne govore. Zapis, ki je obsegal 3 obrazce zaprisege in govor, se je do leta 1867 nahajal v Kranju, nato pa se ob premiku v Maribor izgubil.

Karantanski knezi so igrali pomembno vlogo pri ohranjanju in spodbujanju retorike, saj so ob svojem ustoličevanju pripravljali slavnostne govore, ob reševanju medsebojnih sporov pa sodne govore. Pri vseh sta bila pomembna tudi obred in oprema, knez je moral na sesti vojvodski prestol, za politični govor na zgornji sedež in za sodni govor na spodnji sedež.

V svetovni teoriji govorništva ima ugledno mesto Slovenec Martin Pegius, rojen v Polhovem Gradcu, ki je izdal 211 listov obsežno latinsko knjigo o govorništvu v osmih delih, *De tropis et shematibus libri octo*.

3. 16. stoletje – obdobje reformacije

Retorika na Slovenskem se je posebej razmahnila v 16. stoletju po zaslugi reformacije. Novo ime za govorništvo izhaja iz novolatinske besede *postilla*, kar označuje tisto, kar bo povedano po poslušanju besed iz Svetega pisma. Duhovniška dejavnost se je sedaj usmerila predvsem v pridiganje. Zato se je za duhovnika uveljavil izraz *predikant*, kar pomeni pridigar v luteranskem duhu. Najpomembnejši duhovniki, ki so v tistem času s svojimi deli vplivali tudi na nadaljnji razvoj govorništva pri nas, so bili:

- Primož Trubar,
- Jurij Dalmatin,
- Sebastjan Krelj,
- Jurij Juričič,
- Janž Tulščak.

Slika 12 – Podoba Primoža Trubarja (<http://www.delo.si/clanek/27345>)

Primož Trubar

V slovenščini je pridigal v Ljubljani, Trstu, Laškem in Šentjerneju na Dolenjskem. V svojih delih, predvsem v Abecedniku in Katekizmu, je pomembno vplival tudi na nadaljnji razvoj govorništva na Slovenskem. Ohranilo se je tudi nekaj njegovih pridig, v katere je vključeval lastne izkušnje. V posebnem poglavju Cerkovne ordninge je pisal o pomenu pridigarskega poklica in dobrih govornih sposobnostih duhovnikov.

Sebastjan Krelj

Leta 1564 je izdal priročnik za pridigarje Postila slovenska z razlago nedeljskih in prazničnih evangelijev.

Jurij Dalmatin

Leta 1576 je v Pasijonu objavil prevod pridige Johanesa Brenza o pomenu žrtev v Stari zavezi in o pravi koristi Kristusovega trpljenja z naslovom Ena lepa inu pridna pridiga od pasiona Kristusoviga.

V času reformacije se je o govorništvu ohranilo malo materialnih dokazov in gradiva glede na vlogo, ki jo je imelo pridigarstvo v protestantskem gibanju. Res pa je, da raziskave tega obdobja doslej niso bile vidneje usmerjene v govorništvo. Zelo malo je znanega tudi o poetiki protestantskega govorništva, čeprav je publicirano bogato korespondenčno gradivo.

4. 17., 18. stoletje – zlata doba slovenskega cerkvenega govorništva

Slovenska literarna zgodovina vrednoti novo dobo po obdobju reformacije večinoma odklonilno, saj jo je zaznamovalo preganjanje dediščine protestantov in dejstvo, da nekaj desetletij ni izšla nobena slovenska knjiga.

Vendar pa je to tudi obdobje, katerega najodločilnejši del je bilo cerkveno govorništvo. Rekatolizacijske komisije so prirejale po različnih krajih shode, na katerih zavzema pridiga odlično mesto. Pomembnejši govorniki so bili:

- Tomaž Hren,
- Janez Schönleben,
- Janez Svetokriški,
- Valentin Vodnik,
- Anton Tomaž Linhart.

Tomaž Hren

Slovenski govori pridigarja Tomaža Hrena se niso ohranili v zapisani obliki, pač pa je ohranjenih 154 folijev rokopisa v latinščini. Po petdelni zgradbi so sestavljeni iz svetopisemskega gesla v obliki citata, primernege uvoda (exordium), napovedi teme (propositio), meditativnih ter moralno-teoloških točk (puneta et doctrinae) in sklepa.

Janez Ludvik Schönleben

Janez Schönleben je bil nadarjen retorik in učitelj govorništva na Dunaju. Tu se je uveljavil kot govornik za slavnostne priložnosti. Na področju pridigarstva je odmevna predvsem njegova pridigarska dejavnost v Ribnici. Pridige se oklepajo osrednje teme, ne ponazarjajo misli v obliki ekskurzov v zgodbe, mite in legende, vendar so polne primerjav, podob in alegorij. Njegova dela so močno vplivala na slovensko rektorsko prakso.

Janez Svetokriški

Iz svojih pridig je Janez Svetokriški v letih od 1691 do 1707 sestavil zbirko pridig *Sacrum Promptuarium* (Sveti priročnik). Tu niso zbrane le njegove pridige, ki jih je preko 600, temveč tudi govorniška navodila.

Slovenski pridigarji tedanjega časa so s pridigami širili pomen slovenskega jezika in ga, vsak po svojih močeh, tudi kultivirali.

Po letu 1770, v času Marije Terezije, je v Avstriji prišlo do ukinitve jezuitskega reda, ki je imel do tedaj monopol nad šolstvom. Jezuiti so učili samo latinščino. Zdaj je skrb za šolstvo prevzela država. Osnovna šola naj bi postala splošna obveznost, a poglavitna naloga je bila otroke naučiti nemščino.

Slika 13 – Poučevanje v času Marije Terezije (<http://www.zgodovina.eu/slovinci>)

Med predmeti, ki jih je navajala splošna šolska reforma, ni bilo ne retorike niti dialektike. Ta dva predmeta se iz prehoda latinskih šol v nemške šole nista ohranila. Prvi zapisan in izšolan učitelj slovenskega govorništva je bil šele Blaž Kumerdej, ki je na Dunaju končal šolanje prava in je bil leta 1773 imenovan za ravnatelja Ljubljanske normalke (gimnazije) ter se je trudil uvesti govorništvo v redni pouk te šole. Kljub različnim oviram je od tedaj v Sloveniji pouk govorništva prisoten, čeprav je bil večkrat tudi politično nezaželen.

V 18. stoletju ni bilo ugodnih razmer za politično govorništvo, niti latinsko, kaj šele nemško ali slovensko. Absolutizem je botroval rojstvu birokracije, z njo pa je prišlo tudi uradno

dopisovanje med veljaki takratne družbe. Kakor v vsaki nedemokratični družbi je bilo nekaj prostora za slavnostno govorništvo, ne samo za pridigarstvo. Govorništvo se je predvsem razvijalo na družabnih prireditvah, kjer je bilo omejeno skoraj izključno na plemiški in višji meščanski sloj. Pri nas je potekalo samo v nemškem jeziku.

Valentin Vodnik

Prvi slovenski slavnostni govor je napisal in deklamiral Valentin Vodnik leta 1775. Pesem je po antičnih vzorih sestavljena v distihonu, in tako je avtor pokazal svojemu učitelju, kaj se je pri njem naučil. Izrazil je tudi spoštovanje do njegove domoljubnosti.

Anton Tomaž Linhart

Eden pomembnejših govorov je tudi Linhartov slavnostni govor na prvi seji obnovljene ljubljanske Akademije delavnih (Academia operosorum) leta 1781, čeprav ga je povedal v nemščini. Rokopis njegovega govora ni samo dokument o imenitnem dogodku tedanjega časa, ampak je v njem čutiti tudi nov čustveni odnos do retorike in razsvetljsko misel proti starim predsodkom:

"Nikdar poprej kakor v tem trenutku si nisem želel s takšnim hrepenenjem, tako goreče, deroči reki podobne, nezadržane zgovornosti... Neutrudno iščemo resnico po njenih najbolj skritih poteh... Saj smemo vendar svobodno misliti in imamo Jožefa na prestolu."

5. 19. stoletje – od francoske okupacije do Prešernovih poezij in političnih taborov

Po odstranitvi predavatelja retorike na ljubljanski liceju, Janeza Nepomuka Novaka, se na Slovenskem retorika ni predavala. Po prihodu francoskih čet v naše kraje se je Napoleon na domačine obrnil s posebnim govorom, v katerem jim je obljubil, da bo spoštoval domače šege, navade in jezik, v zameno, da bodo Kranjci dobro prehranjevali njegove vojake. Leta 1810 so v Ljubljani ustanovili univerzo, ki je imela oddelke za medicino, kirurgijo, farmacijo, inženirstvo, arhitekturo in zemljemerstvo. Na vseh teh fakultetah je bil v prvem letniku obvezni predmet retorika. S Francozi je torej k nam prodrla povsem drugačna študijska metoda, po kateri govorništvo ni bilo več samo znanje, namenjeno duhovnikom, temveč prav vsakemu izobražencu in vsem znanstvenim smerem. To obdobje pa je bilo prekratko, da bi položaj govorništva v družbi postal pomembnejši, saj je konec francoske okupacije prinesel vrnitev starih navad.

Pod Metternichovim režimom v Prešernovi dobi ni bilo ugodnih razmer za razvoj političnega govorništva, niti nemškega niti slovenskega. Nemško plemstvo in meščanstvo je ob praznikih in proslavah svoje govore pogosto sestavljalo v verzih. Takšno obliko slavnostnega govorništva je Prešeren kmalu povzdignil na umetnostno raven. Menil je, da je za prebujanje narodne zavesti pomembna moč književnosti in ne javnega govorništva.

Prešeren ni bil deležen retorične vzgoje, niti na Dunaju ne, saj je takrat retorika že bila pozabljena v odpravljenih latinskih šolah. Prav tako ni bila prisotna kot problem živega javnega nastopanja in narodnega gibanja. Prešeren je nedvomno gojil tudi sodno govorništvo, saj je bil advokat in je imel opravka s preprostimi ljudmi, ki niso znali nemško, vendar ti govori niso ohranjeni.

Slika 14 – France Prešeren (http://sl.wikipedia.org/wiki/France_Prešeren)

Obdobje meščanske demokracije je Slovencem prineslo vzpon političnega govorništva. To se je razvijalo po objektivnih zakonitostih, ki so bile bolj ali manj enake pri vseh evropskih narodih. Prvi pogoj za to je bila odprava cenzure nad tiskom in nov način političnega združevanja. Slovenska posebnost je bilo dejstvo, da je bilo potrebno jezik najprej usposobiti za javno govorniško nastopanje, saj so vsi slovenski narodni buditelji videli svojo nalogo predvsem v razvijanju narodnega slovstva. Tesna povezanost s slovstvom je posebnost slovenskega političnega življenja. Značilna je politična aktivnost slovenskih pisateljev in pesnikov. Po letu 1848 so do prve svetovne vojne nastajala in ugašala številna društva in klubi. Zavest, da je treba razviti slovensko politično govorništvo in slovensko intelektualno konverzacijo, je bila povsod prisotna. Staroslovincem pa gre zasluga, da so od leta 1861 po številnih krajih ustanavljali čitalnice, kar ponovno dokazuje povezanost slovenske politike z literaturo. Čitalnice so prirejale t. i. "besede", zabavne prireditve z domoljubnimi govori, recitacijami, predavanji... Tako so postale središče slovenskega družabnega življenja. V naslednjih letih je taborsko gibanje zajelo celotno Slovenijo. To so bile veličastne prireditve, ki se jih je ponekod udeleževalo tudi po deset tisoč ljudi. Najbolj priljubljena govornika sta bila Valentin Zarnik in Božidar Raič. Po letu 1871 je vlada začela tabore prepovedovati, saj so se Nemci zbalii slovenske revolucije.

V letih pred prvo svetovno vojno se je pojavila nova govorniška paradigma – jugoslovanstvo. Zborovanja so bila pogosto zelo burna in pretepi z Nemci so bili pogosti. Ideja o politični zvezi z drugimi jugoslovanskimi narodi je dosegla svoj vrh v predavanju Ivana Cankarja, ki ga je imel 12. aprila 1913 v Ljubljani.

6. 20. stoletje – do druge svetovne vojne in po njej

V stari Jugoslaviji Slovenci niso imeli možnosti za samostojno parlamentarno življenje, vendar je bilo govorniško dogajanje na nižjih ravneh zelo živahno in neprestano so se pojavljale nove skupine. Vsi govori so potekali v zaprtih prostorih in klubih. V času Aleksandrove diktature so bila vsa zborovanja in celo manjša politična zbiranja prepovedana. Komunistična partija je delovala samo na tajnih sestankih, kjer na forme govorniškega nastopanja ni bil nihče pozoren. Leta 1935 je izšlo prvo delo Jožeta Langusta (Praktični govornik), ki je skušalo po nemških vzorih zajeti retorično teorijo s praktičnimi nasveti in poglavje o debaterstvu. Za tisti čas je bilo značilno, da so se ljudje prav zaradi debat radi srečevali. Čeprav so jih ločevale ostre ideološke in strankarske razlike, večjih preprek med njimi ni bilo. V približno istem času je založba Umetniška propaganda v Ljubljani izdala knjigo Herberta N. Cassona Umetnost govora, popolna šola govorniške umetnosti. Knjiga, izdana v slovenščini, je priredba angleške različice, saj so dodana številna poglavja s primeri iz Slovenije in slovenske poezije. Ta knjiga prikazuje bogato angleško tradicijo pri učenju govorništva in namero, dvigniti kulturo slovenskega govorništva na višjo stopnjo.

Od 1928 leta dalje pa je slovenski prostor zaznamovala nova tehnološka sila, radio. Dvigal je jezikovno in narodno zavest širokih množic, knjižni jezik pa je bil povzdignjen v akustično obliko.

Hkrati so nastale velike politične avtoritete voditeljev, ki so bili vsi učinkoviti govorniki (Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Josip Vidmar, Edvard Kocbek...). Na Primorskem je deloval pisatelj France Bevk, v Beli krajini pa Miško Kranjec. Nedotakljiva govorniška avtoriteta političnih voditeljev je ostala živa še desetletja po končani vojni. Sistem demokratičnega centralizma je nujno zahteval obstoj takšnih avtoritet in "kult osebnosti". Imenitnost govornika je bila istovetna z njegovim položajem v družbeni hierarhiji. Le redki govorniki so si prizadevali dvigniti vsaj estetiko govora, slog na višjo raven. V prvih letih po vojni je bil tak govornik Oton Župančič.

V 80. letih sta izšla dva učbenika govorništva (Ivan Bertonec, Predavanje in govorništvo in Fran Vatovec, Javno govorništvo). Fran Vatovec je retoriko poučeval na Pravni fakulteti in kasneje na Fakulteti za družbene vede. Po njegovi smrti se retorike na Pravni fakulteti ni poučevalo naslednjih deset let.

7. Samostojna Slovenija in razcvet medijev

Po osamosvojitvi Slovenije in popolni svobodi govora in tiska se je tudi položaj retorike pričel izboljševati. Vse se je še dodatno pospešilo z iznajdbo novega svetovnega medija, interneta. Ideje, informacije in govori so na svojevrstnem "tržišču", kar je nekaj povsem novega. Za retoriko je to nova dimenzija, ki se širi s svetlobno hitrostjo.

Govorništvo je danes spektakel, ki ima svetovne dimenzije, saj je zaradi razvoja komunikacije postalo dosegljiv vsem, ki imajo voljo in željo po retoričnih veščinah.

Vir: Jože Faganel, *Govorništvo na Slovenskem* (dodatek h knjigi Geoga A. Kennedyja, *Klasična retorika*)

5 ODNOS MLADIH DO ZNANJA RETORIKE

5.1 ANALIZA ANKETE

5.2 Anketirani so bili učenci OŠ Griže in dijaki Ekonomske šole Celje

Anketni vprašalnik je bil za obe skupini enak, in sicer z namenom, da bomo v nadaljevanju predstavili tudi primerjalno analizo med osnovnošolci in srednješolci. Petdeset smo jih razdelili med srednješolce, štirideset med osnovnošolce .

Anketni vprašalnik je obsegal 12 vprašanj. Dve vprašanji sta splošnega, štiri zaprtega in šest odprtega tipa.

5.2.1 ANALIZA ANKET SREDNJEŠOLCEV

Skupno je bilo vrnjenih 48 od 50 anket, ki so omogočale korektno obdelavo podatkov.

Anketiranih je bilo 28 žensk in 20 moških.

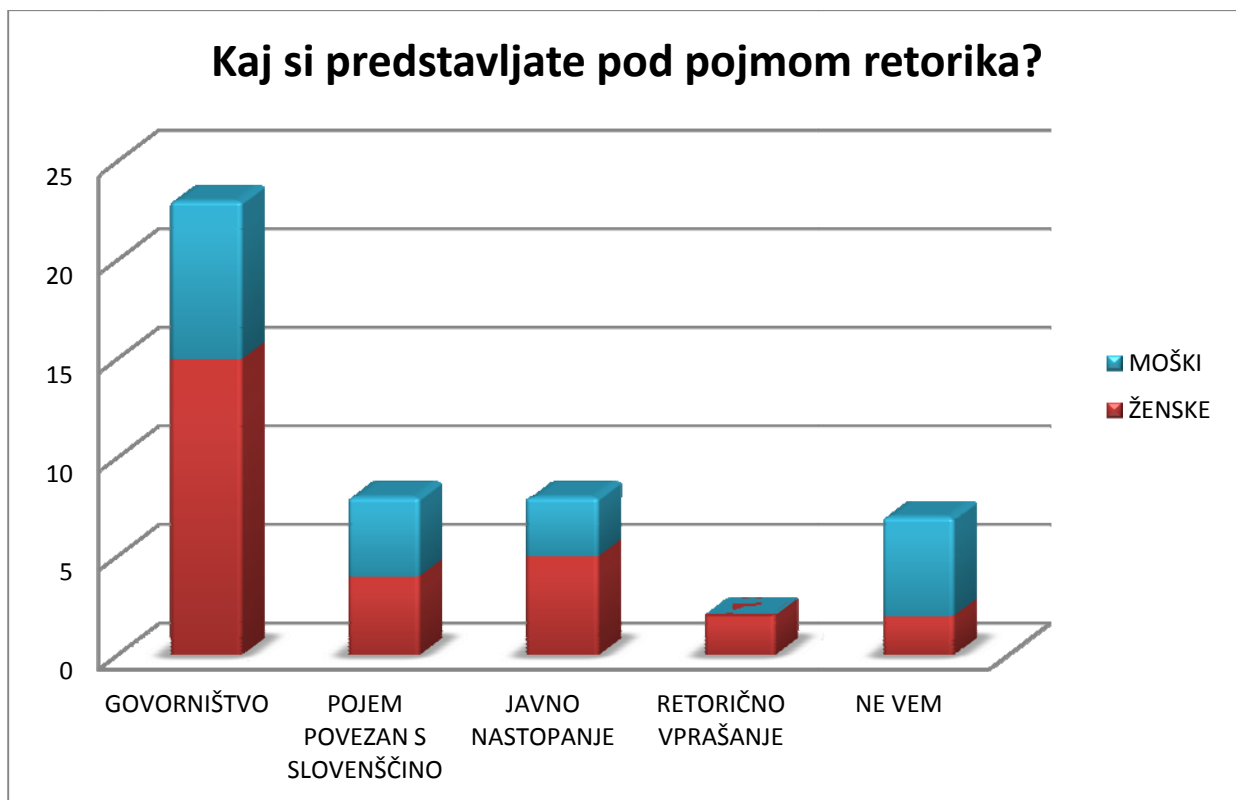
1. Kaj si predstavljate pod pojmom retorika?

1. Kaj si predstavljate pod pojmom retorika?						
	ŽENSKE	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
GOVORNIŠTVO	15	54	8	40	23	48
POJEM POVEZAN S SLOVENŠČINO	4	14	4	20	8	17
JAVNO NASTOPANJE	5	18	3	15	8	17
RETORIČNO VPRAŠANJE	2	7	0	0	2	4
NE VEM	2	7	5	25	7	15
SKUPAJ	28	100	20	100	48	100

Tabela 1 - Kaj si predstavljate pod pojmom retorika?

Prvo vprašanje se vsebinsko navezuje na poznavanje retorike med dijaki. Rezultate smo smiselno združevali z najpogosteje uporabljenimi odgovori in jih upodobili v stolpčnem grafikonu.

Slaba polovica anketirancev (48 %) meni, da predstavlja pojem retorika govorništvo. Pri tem so bila dekleta dvakrat bolj prepričljiva kot fantje. 17 % vprašanih je retoriko povežalo s slovenščino. Isti delež vprašanih pa jo pojmuje kot javno nastopanje, vendar so pri tem fantje v manjšini. Dve dekletki sta menili, da je retorika zgolj retorično vprašanje, kar pa je nedvomno povežano s poukom slovenščine.

Graf 1 - Kaj si predstavljate pod pojmom retorika?

Po našem mnenju je razmeroma velik tudi delež dijakov (15 %), ki jim je pojem retorika popolnoma neznan.

2. Ste se sami že kdaj srečali z retoriko? Če DA, kje in kako?

2. Ste se sami že kdaj srečali z retoriko? Če DA, kje in kako?						
	ŽENSKE	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
NE	4	14	7	35	11	23
PRI SLOVENŠČINI	10	36	6	30	16	33
DEBATNI KROŽEK	2	7	1	5	3	6
IZBIRNI PREDMET V OŠ	7	25	3	15	10	21
NA INTERNETU (OGLASI ZASEBNIH ŠOL RETORIKE...)	0	0	3	15	3	6
PREDAVANJE NA TEMO RETORIKE	5	18	0	0	5	10
SKUPAJ	28	100	20	100	48	100

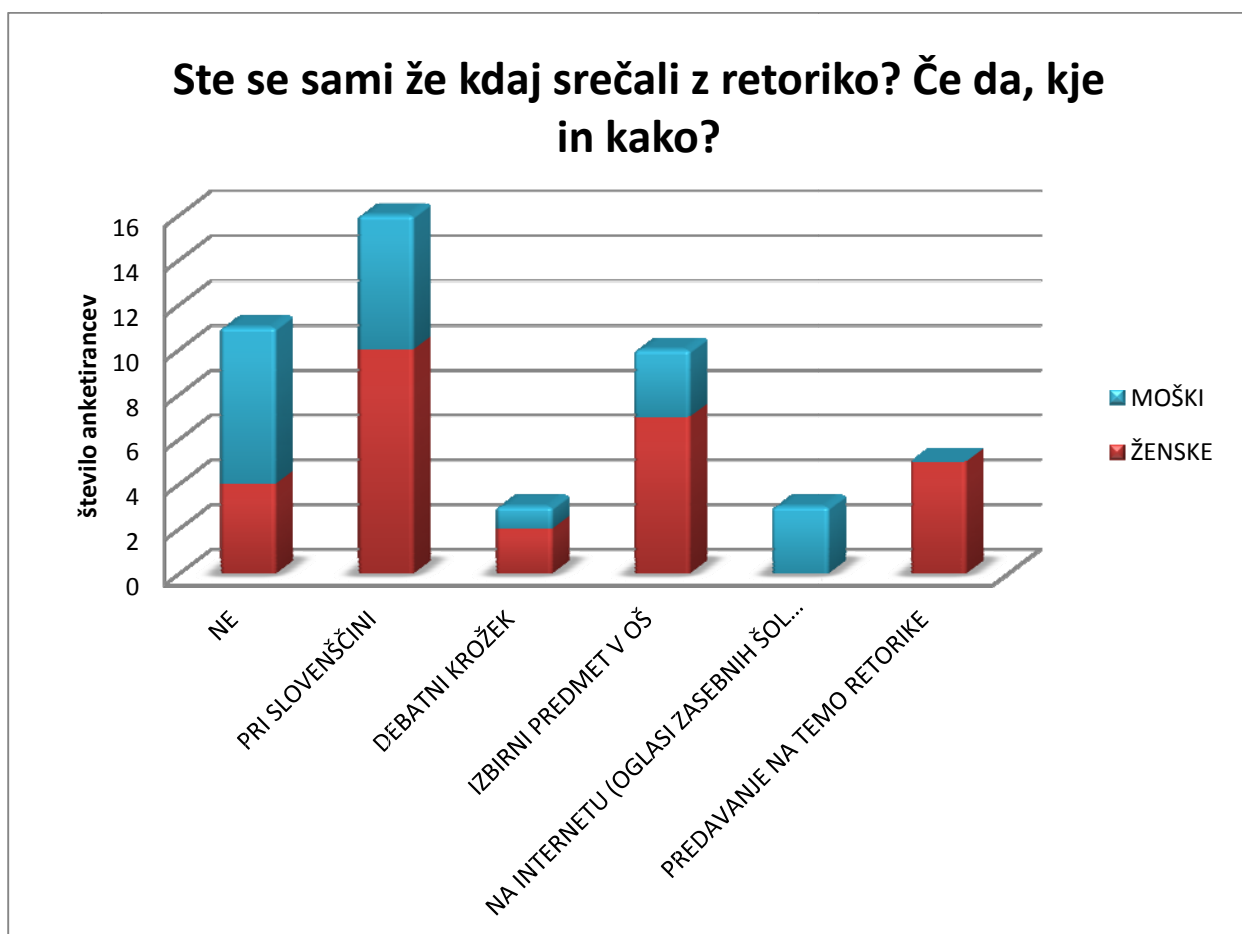
Tabela 2 - Ste se sami že kdaj srečali z retoriko? Če DA, kje in kako?

Na podlagi ankete smo ugotovili, da se slaba četrtina vprašanih dijakov z retoriko še ni srečala. Pri tem so v večini dijaki (35 %). Menimo, da je zgornja ugotovitev zaskrbljujoča, ker so vsi anketirani tik pred odločitvijo o nadaljnjem študiju. Pričakovali bi, da so se v procesu dosedanjega šolanja zagotovo že seznanili s poznavanjem tega področja. Predvidevamo pa tudi, da so že bili seznanjeni z retoriko, vendar jim ni bila predstavljena na način, ki bi jih zadovoljivo pritegnil.

Tretjina vprašanih je povedala, da so se z retoriko srečali pri pouku slovenskega jezika. Pri tem so močno prevladovali dijakinje. Zanimiva je tudi ugotovitev, da so dekleta močno prevladovala pri odgovoru, da so se z retoriko srečevale pri izbirnem predmetu v osnovni šoli.

Iz ankete smo ugotovili, da lahko uporabljamo internet kot sodobno sredstvo za pridobivanje informacij tudi iz retorike. Ta medij uporabljajo fantje bistveno pogosteje kot dekleta.

Na podlagi odgovorov na to vprašanje lahko zaključimo, da so dijakinje bolj dojemljive za črpanje novih znanj iz različnih predavanj na temo retorike, izbirnih vsebin in krožkov, povezanih z govorništvo. V nasprotju s tem pa fantje pogosteje pridobivajo informacije iz interaktivnih medijev.

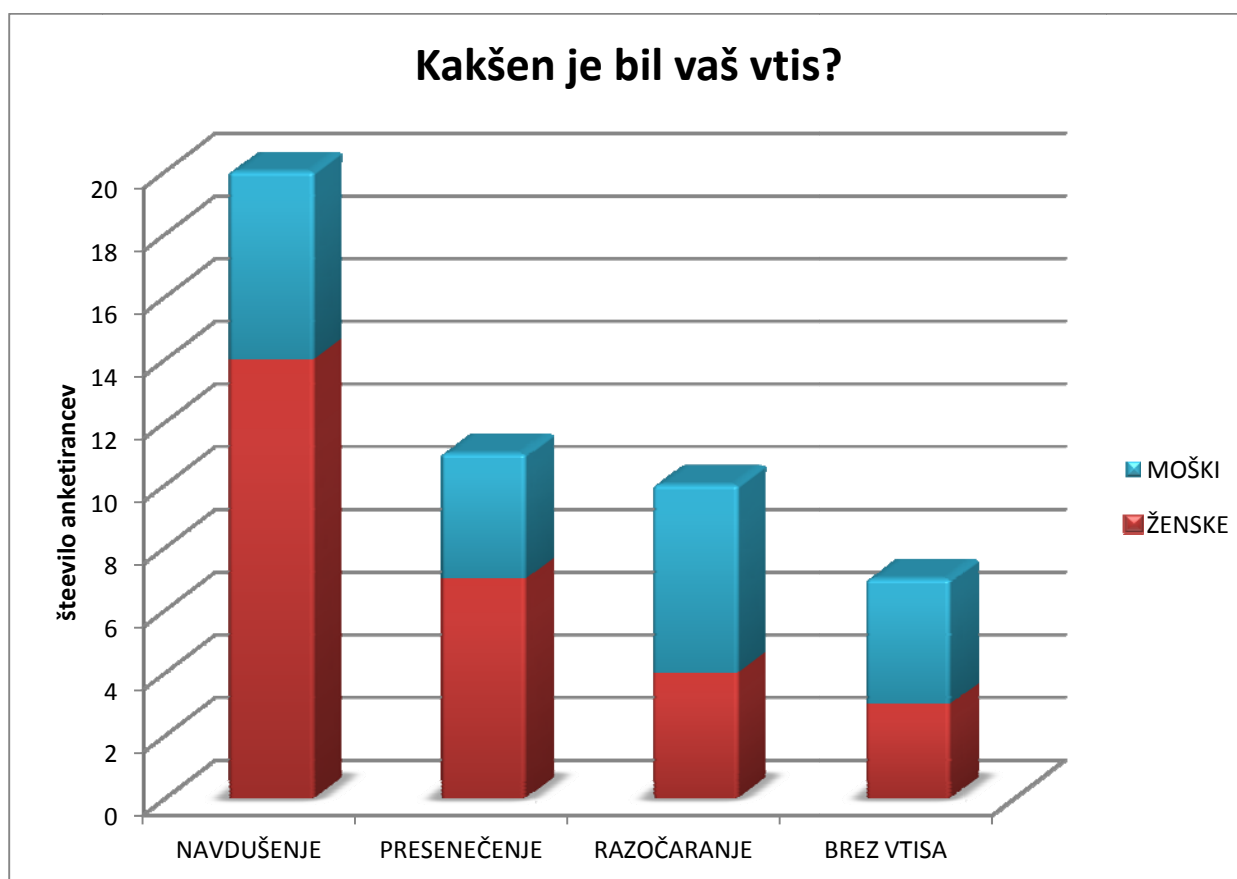
Graf 2 - Ste se sami že kdaj srečali z retoriko? Če DA, kje in kako?

3. Kakšen je bil vaš vtis (presenečenje, navdušenje, razočaranje)?

3. Kakšen je bil vaš vtis? (navdušenje, presenečenje, razočaranje)						
	ŽENSKE	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
NAVDUŠENJE	14	50	6	30	20	42
PRESENEČENJE	7	25	4	20	11	23
RAZOČARANJE	4	14	6	30	10	21
BREZ VTISA	3	11	4	20	7	15
SKUPAJ	28	100	20	100	48	100

Tabela 3 - Kakšen je bil vaš vtis?

Polovica anketiranih deklet je nad retoriko navdušenih in želijo te večšine oziroma spretnosti razvijati tudi v prihodnje. Le 30 % dijakov meni enako, prav tolikšen delež vprašanih fantov pa je nad to vedo razočaranih. Delež deklet je manjši, vsi pa razočaranje povezujejo s slabimi izkušnjami pri govornih nastopih.

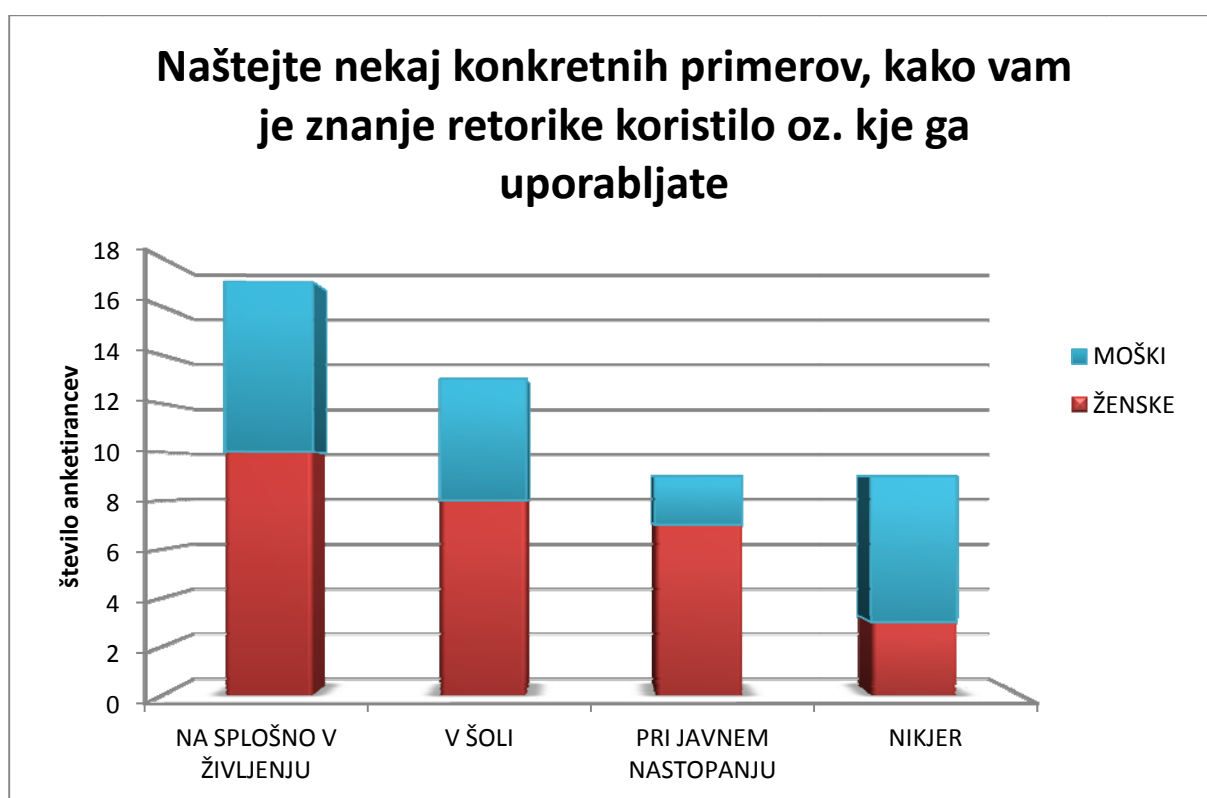
Graf 3 - Kakšen je bil vaš vtis?

Naštejte nekaj konkretnih primerov, kako vam je znanje retorike koristilo oz. kje ga uporabljate

4. Naštejte nekaj konkretnih primerov, kako vam je znanje retorike koristilo oz. kje ga uporabljate						
	ŽENSKES	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
NA SPLOŠNO V ŽIVLJENJU	10	36	7	35	17	35
V ŠOLI	8	29	5	25	13	27
PRI JAVNEM NASTOPANJU	7	25	2	10	9	19
NIKJER	3	11	6	30	9	19
SKUPAJ	28	100	20	100	48	100

Tabela 4 - Naštejte nekaj konkretnih primerov, kako vam je znanje retorike koristilo oz. kje ga uporabljate

35 % vprašanih retoriko uporablja v vsakdanjem življenju, pri čemer ni bistvenih razlik med spoloma. Dobra četrtina srednješolcev jo redno uporablja v šoli. Poslužujejo se je predvsem pri ustnem preverjanju znanja in predstavitvah seminarskih nalog.

Graf 4 - Naštejte nekaj konkretnih primerov, kako vam je znanje retorike koristilo oz. kje ga uporabljate

Zanimiva je ugotovitev, da dijakinje retorične spretnosti trikrat pogosteje koristijo pri javnem nastopanju kot fantje. To kaže tudi na večjo participacijo deklet pri udeleževanju na kulturnem področju, saj so povezovale javno nastopanje z vodenjem prireditev, dramskimi

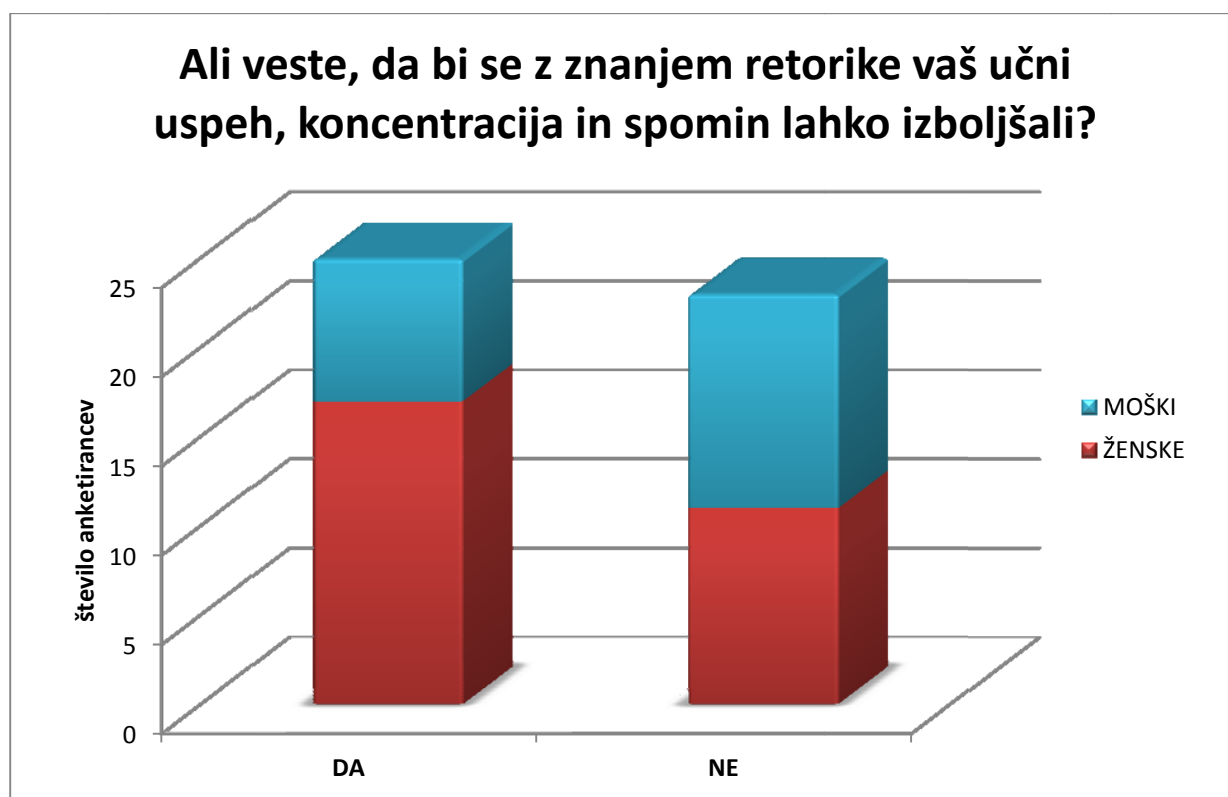
krožki, predstavitev seminarских nalog, itd. Pri vsem tem je za dobrega govornika ključno obvladovanje retorike. Na zadnjo trditev, da retorike dijaki ne uporabljajo, so fantje kar trikrat pogosteje odgovorili pritrdilno.

4. Ali veste, da bi se z znanjem retorike vaš učni uspeh, koncentracija in spomin lahko izboljšali?

5. Ali veste, da bi se z znanjem retorike vaš učni uspeh , koncentracija in spomin lahko izboljšali?						
	ŽENSKÉ	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
DA	17	61	8	40	25	52
NE	11	39	12	60	23	48
SKUPAJ	28	100	20	100	48	100

Tabela 5 - Ali veste, da bi se z znanjem retorike vaš učni uspeh , koncentracija in spomin lahko izboljšali?

52 % anketirancev je prepričanih, da bi se z znanjem retorike izboljšal njihov učni uspeh in koncentracija pri delu. Zanimivo je, da so dekleta v navedeno trditev nekoliko bolj prepričana kot fantje.

Graf 5 - Ali veste, da bi se z znanjem retorike vaš učni uspeh , koncentracija in spomin lahko izboljšali?

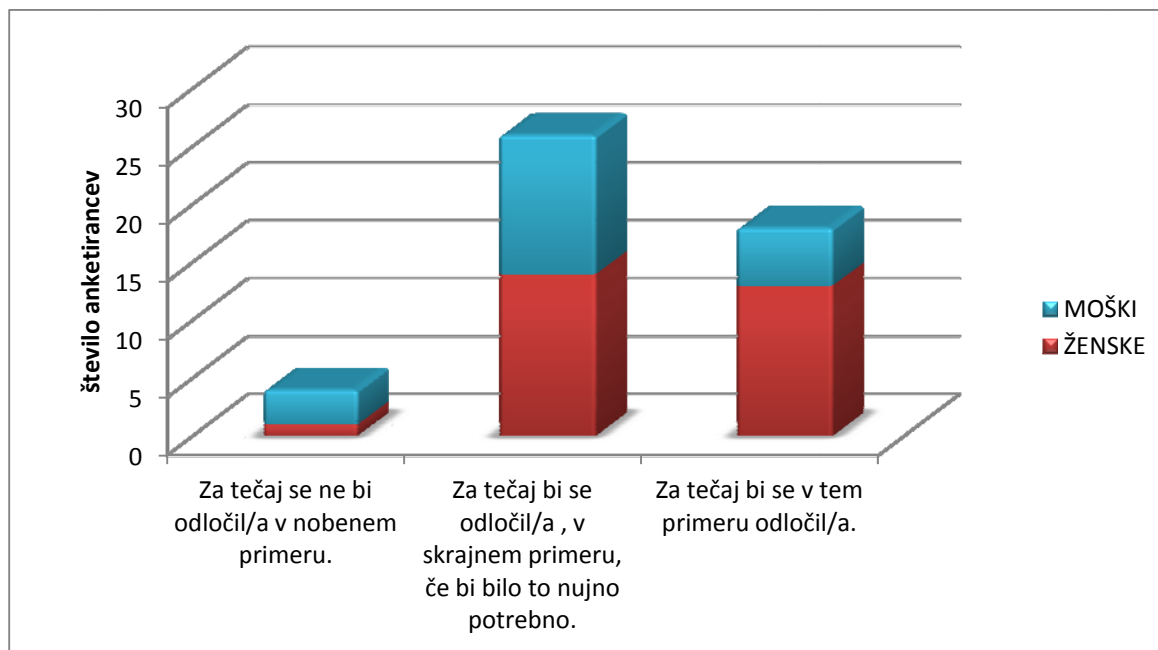
5. Če bi vedeli, da vam znanje retorike odpira boljše možnosti na poti nadaljnega izobraževanja in kasnejše zaposlitve, ali bi razmislili o opravljanju tečaja retorike?

6. Če bi vedeli, da vam znanje retorike odpira boljše možnosti na poti nadaljnega izobraževanja in kasnejše zaposlitve, ali bi razmislili o opravljanju tečaja retorike?						
	ŽENSKE	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
Za tečaj se ne bi odločil/-a v nobenem primeru.	1	4	3	15	4	8
Za tečaj bi se odločil/-a v skrajnem primeru, če bi bilo to nujno potrebno.	14	50	12	60	26	54
Za tečaj bi se v tem primeru odločil/-a.	13	46	5	25	18	38
SKUPAJ	28	100	20	100	48	100

Tabela 6 - Če bi vedeli, da vam znanje retorike odpira boljše možnosti na poti nadaljnega izobraževanja in kasnejše zaposlitve, ali bi razmislili o opravljanju tečaja retorike?

Večina, 54 % vprašanih, bi se odločila za opravljanje tečaja retorike samo v primeru, če bi bilo to nujno potrebno. 46 % deklet bi se za tečaj odločilo, da izboljšajo možnosti nadaljnega izobraževanja in kasnejše zaposlitve. Le peščica vprašanih (8 %) se za dodatno izobraževanje ne bi odločila.

Iz rezultatov ankete sklepamo, da imajo dekleta precej bolj izražen interes po dodatnem izobraževanju s področja retorike.

Graf 6 - Če bi vedeli, da vam znanje retorike odpira boljše možnosti na poti nadaljnega izobraževanja in kasnejše zaposlitve, ali bi razmislili o opravljanju tečaja retorike?

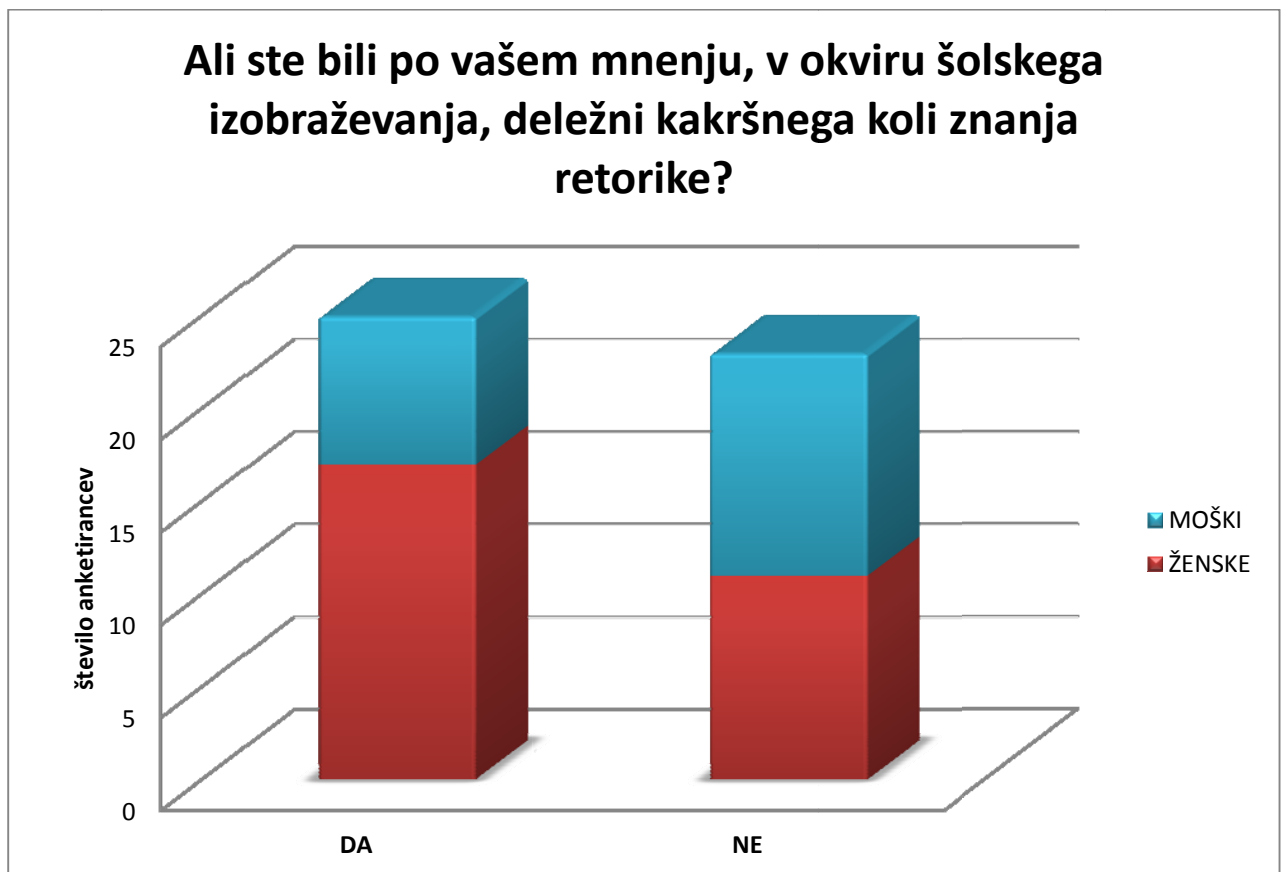
6. Ali ste bili, po vašem mnenju, v okviru šolskega izobraževanja, deležni kakršnega koli znanja retorike?

7. Ali ste bili, po vašem mnenju, v okviru šolskega izobraževanja, deležni kakršnega koli znanja retorike?						
	ŽENSKÉ	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
DA	17	61	8	40	25	52
NE	11	39	12	60	23	48
SKUPAJ	28	100	20	100	48	100

Tabela 7 - Ali ste bili, po vašem mnenju, v okviru šolskega izobraževanja, deležni kakršnega koli znanja retorike?

Večina dijakinj meni, da so bile v okviru šolskega izobraževanja že deležne osnovnega znanja retorike. Dijaki so v to manj prepričani.

Kljub temu ugotavljamo, da je le 52 % vprašanih prepričanih v zadostno podajanje retorike skozi šolske vsebine, kar je po našem mnenju bistveno premalo.

Graf 7 - Ali ste bili, po vašem mnenju, v okviru šolskega izobraževanja, deležni kakršnega koli znanja retorike?

7. Če DA, kakšnega/katerega, in kaj bi pri tem opredelili kot tipično retorično?

Izmed dijakov, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili z DA, so večinoma odgovorili, da se z retoriko srečujejo pri pouku slovenščine. Navedli so, da je to odvisno tudi od profesorjev, ki snov podajajo. Menijo še, da se z retoriko pogosteje srečujejo na področju književnosti in ne toliko v okviru poučevanja jezika.

Številni dijaki so povedali, da so se doslej z retoriko spoznali pri izbirnem predmetu retorike v osnovni šoli, pri govornih nastopih in pri pouku angleškega jezika.

8. Ali bi želeli v okviru vašega izobraževanja še več retoričnih vsebin in katerih?

Dve tretjini vprašanih si bi želelo v okviru svojega izobraževanja več retoričnih vsebin.

Menijo, da bi bilo potrebno v okviru izbirnih vsebin ali krožka organizirati tečaje oz. seminarje na temo retorike. Prav tako bi si želeli pri pouku več nastopov pred razredom in večjo pomoč šole pri udejanjanju govorništva in javnega nastopanja. Dijaki bi si želeli več okroglih miz in debat, kjer bi še nadgrajevali že pridobljene sposobnosti komuniciranja.

Nekateri pa so menili, da je v okviru rednega šolskega izobraževanja dovolj retoričnih vsebin.

5.2.2 ANALIZA ANKET OSNOVNOŠOLCEV

Na osnovni šoli Griže sta 2 oddelka devetošolcev. Skupaj smo jim razdelili 31 anket, ki so nam jih v celoti vrnil. Anketiranih je bilo 14 deklet in 17 fantov. Analizo po posameznih vprašanjih podajamo v nadaljevanju.

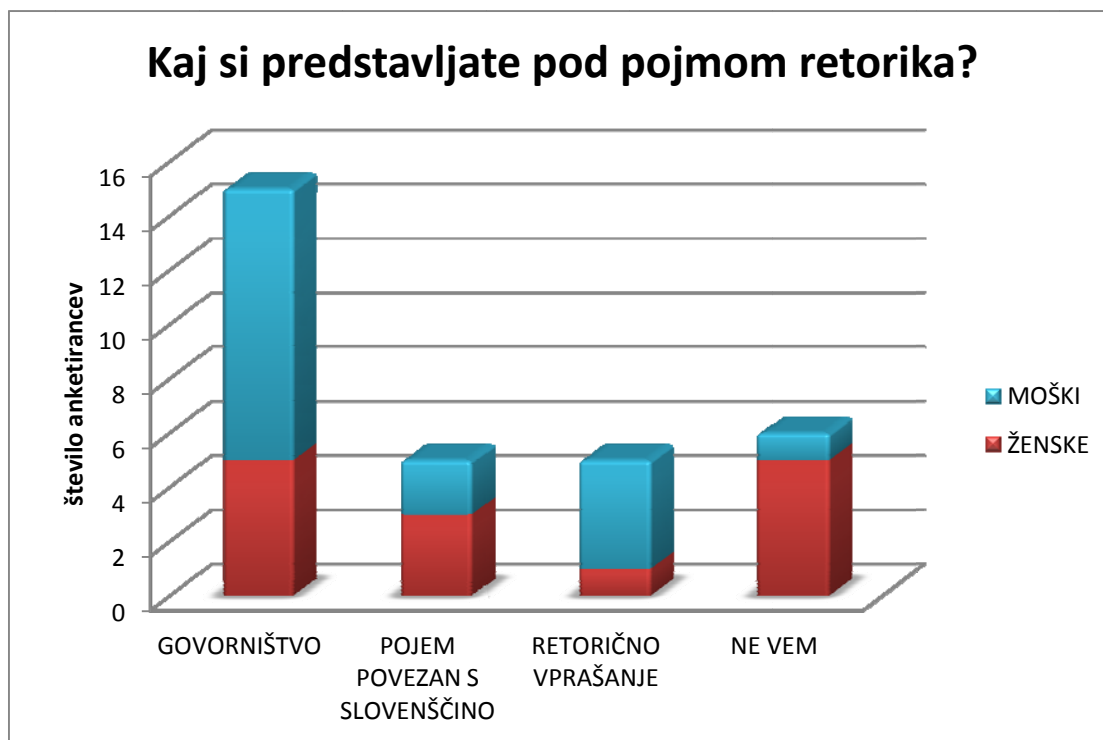
1. Kaj si predstavljate pod pojmom retorika?

1. Kaj si predstavljate pod pojmom retorika?						
	ŽENSKE	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
GOVORNIŠTVO	5	36	10	59	15	48
POJEM POVEZAN S SLOVENŠČINO	3	21	2	12	5	16
RETORIČNO VPRAŠANJE	1	7	4	24	5	16
NE VEM	5	36	1	5	6	19
SKUPAJ	14	100	17	100	31	100

Tabela 8 - Kaj si predstavljate pod pojmom retorika?

Učenci so podajali podobne odgovore kot dijaki. Nanašali so se na pojmovanje retorike kot govorništva. Delež učencev, ki so tako odgovorili, je precej večji kot delež učenk. Skupaj je kar 48 % anketiranih menilo, da je retorika tesno povezana z govorništvom. Bolj izenačeni so tudi pri drugem odgovoru, kjer je približno 16 % vprašanih menilo, da je retorika povezana s slovenščino kot učnim predmetom.

Zanimivo je, da je razmeroma velik delež deklet nikalno odgovorilo o poznavanju pojma retorike.

Graf 8 - Kaj si predstavljate pod pojmom retorika?

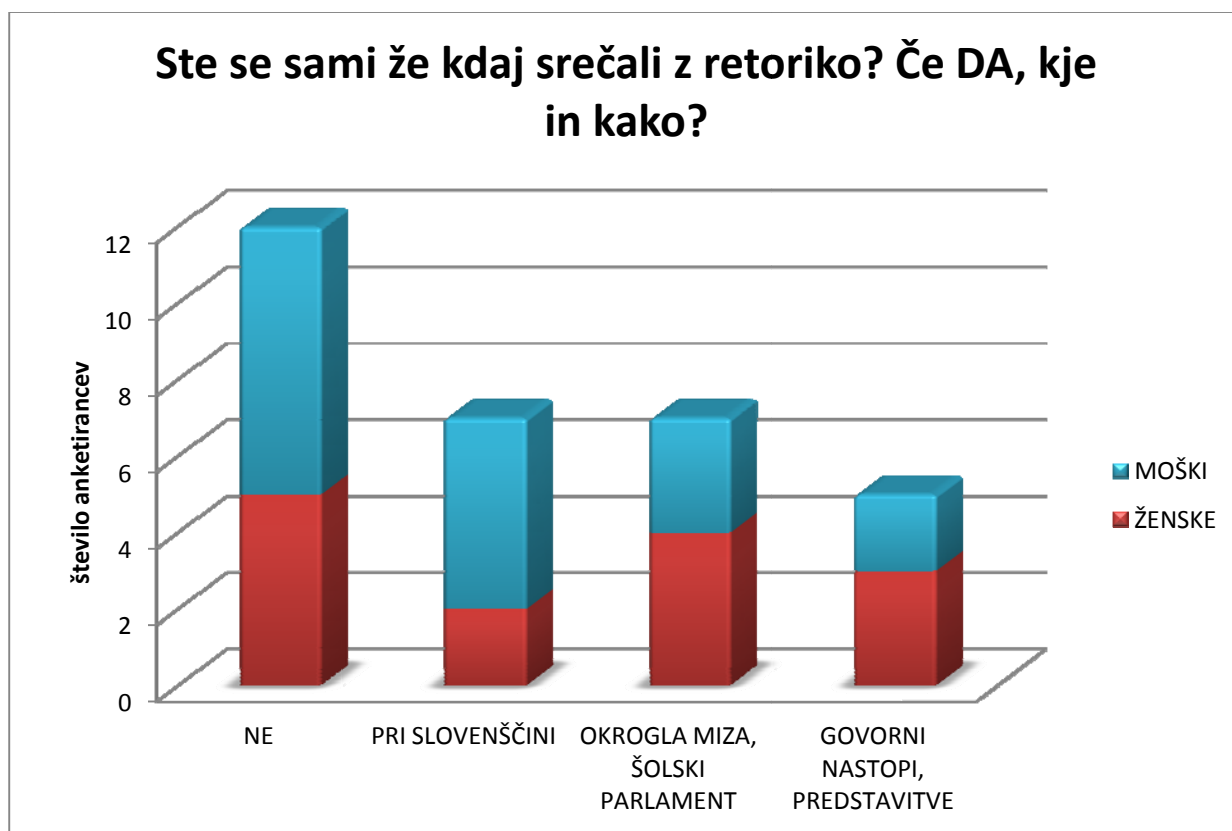
2. Ste se sami že kdaj srečali z retoriko? Če DA, kje in kako?

2. Ste se sami že kdaj srečali z retoriko? Če DA, kje in kako?						
	ŽENSKE	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
NE	5	36	7	41	12	39
PRI SLOVENŠČINI	2	14	5	29	7	23
OKROGLA MIZA, ŠOLSKI PARLAMENT	4	29	3	18	7	23
GOVORNI NASTOPI, PREDSTAVITVE	3	21	2	12	5	16
SKUPAJ	14	100	17	100	31	100

Tabela 9 - Ste se sami že kdaj srečali z retoriko? Če DA, kje in kako?

Slabih 40 % vprašanih se z retoriko še ni srečalo, kar je po našem mnenju precej nenavadno.

Četrtnina učencev se je z retoriko prvič seznanila pri slovenščini, prav tolikšen delež še pri šolskem parlamentu in okroglih mizah. Preostali so retoriko spoznali pri govornih nastopih in predstavitvah seminarских nalog.

Graf 9 - Ste se sami že kdaj srečali z retoriko? Če DA, kje in kako?

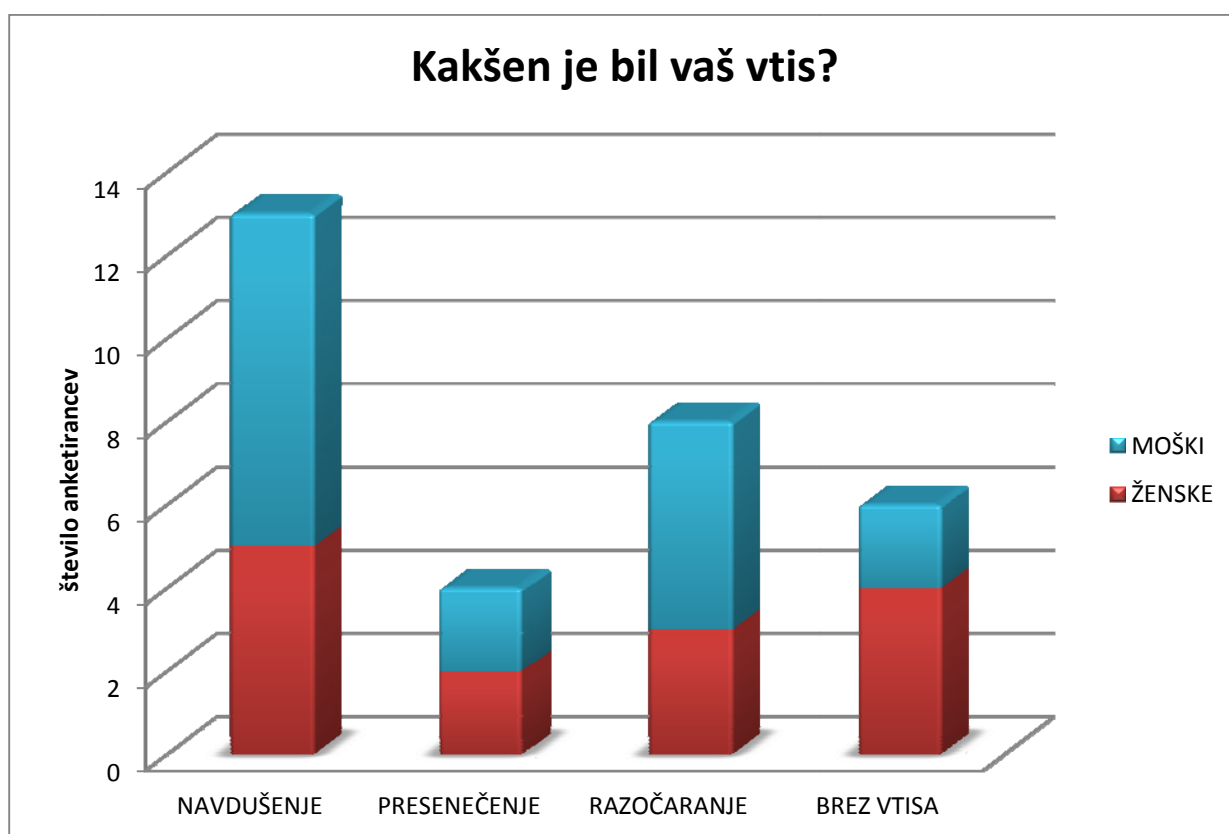
3. Kakšen je bil vaš vtis? (navdušenje, presenečenje, razočaranje)?

3. Kakšen je bil vaš vtis? (navdušenje, presenečenje, razočaranje)						
	ŽENSKE	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
NAVDUŠENJE	5	36	8	47	13	42
PRESENEČENJE	2	14	2	12	4	13
RAZOČARANJE	3	21	5	29	8	26
BREZ VTISA	4	29	2	12	6	19
SKUPAJ	14	100	17	100	31	100

Tabela 10 - Kakšen je bil vaš vtis?

Dobrih 40 % anketirancev retoriko sprejema z navdušenjem. Sledijo tisti, ki so nad njo razočarani ali brez vtisa. Redkejši so tisti, ki so nad njo presenečeni.

Tudi tukaj bi glede na starost anketirancev pričakovali bolj spodbudne rezultate. Razočaranje so učenci povezovali s pomanjkljivimi učnimi programi, saj bi si pri posameznih predmetih želeli več retoričnih vsebin. Pogosto so navajali, da je razočaranje nad retoriko posledica slabe ocene pri govornih nastopih.

Graf 10 - Kakšen je bil vaš vtis?

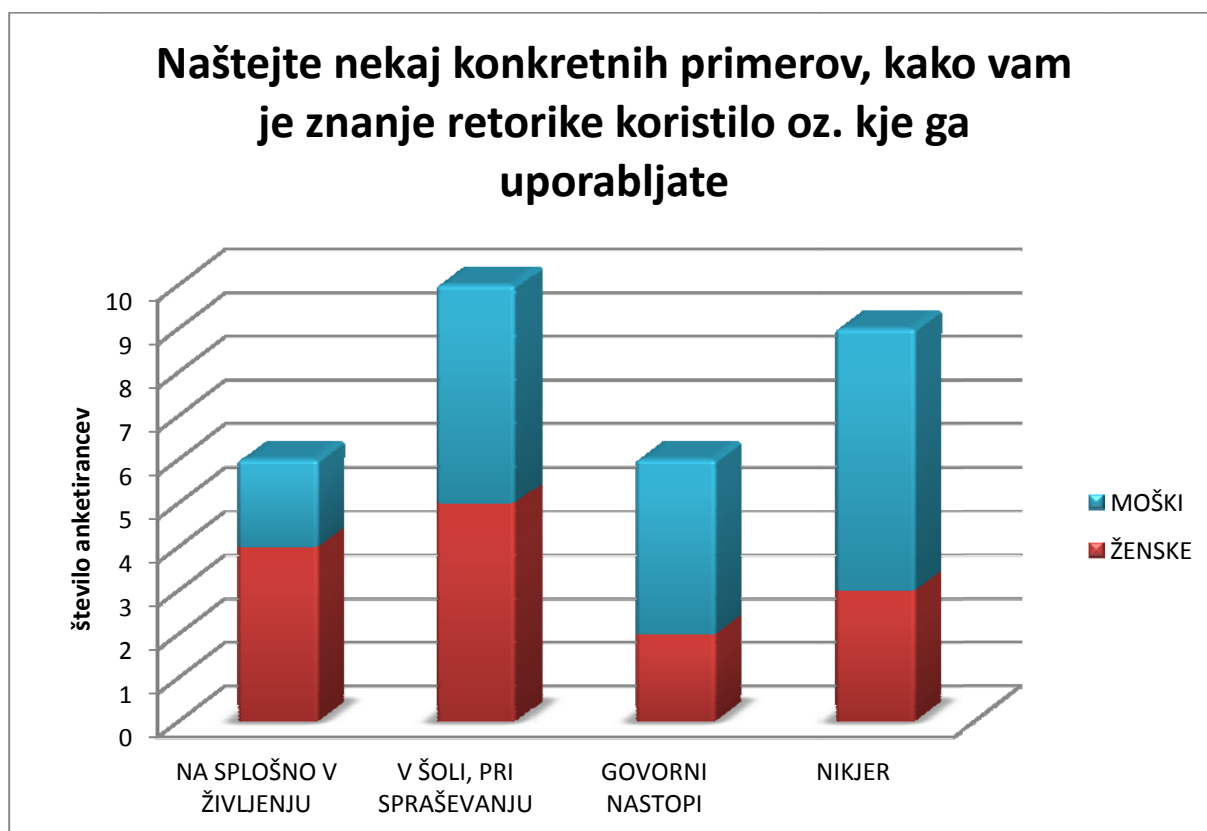
4. Naštejte nekaj konkretnih primerov, kako vam je znanje retorike koristilo oz. kje ga uporabljate

4. Naštejte nekaj konkretnih primerov, kako vam je znanje retorike koristilo oz. kje ga uporabljate						
	ŽENSKÉ	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
NA SPLOŠNO V ŽIVLJENJU	4	29	2	12	6	19
V ŠOLI, PRI SPRAŠEVANJU	5	36	5	29	10	32
GOVORNI NASTOPI	2	14	4	24	6	19
NIKJER	3	21	6	35	9	29
SKUPAJ	14	100	17	100	31	100

Tabela 11 - Naštejte nekaj konkretnih primerov, kako vam je znanje retorike koristilo oz. kje ga uporabljate

Več kot tretjina vprašanih je izjavila, da retoriko koristijo predvsem pri spraševanju v šoli, pri čemer so bili fantje bolj prepričljivi. Pogosto jim služi še pri govornih nastopih in v vsakdanjem življenju.

Kar 29 % učencev, večinoma fantov, nikjer ne uporablja retoričnih spretnosti, kar je po našem mnenju razmeroma veliko.

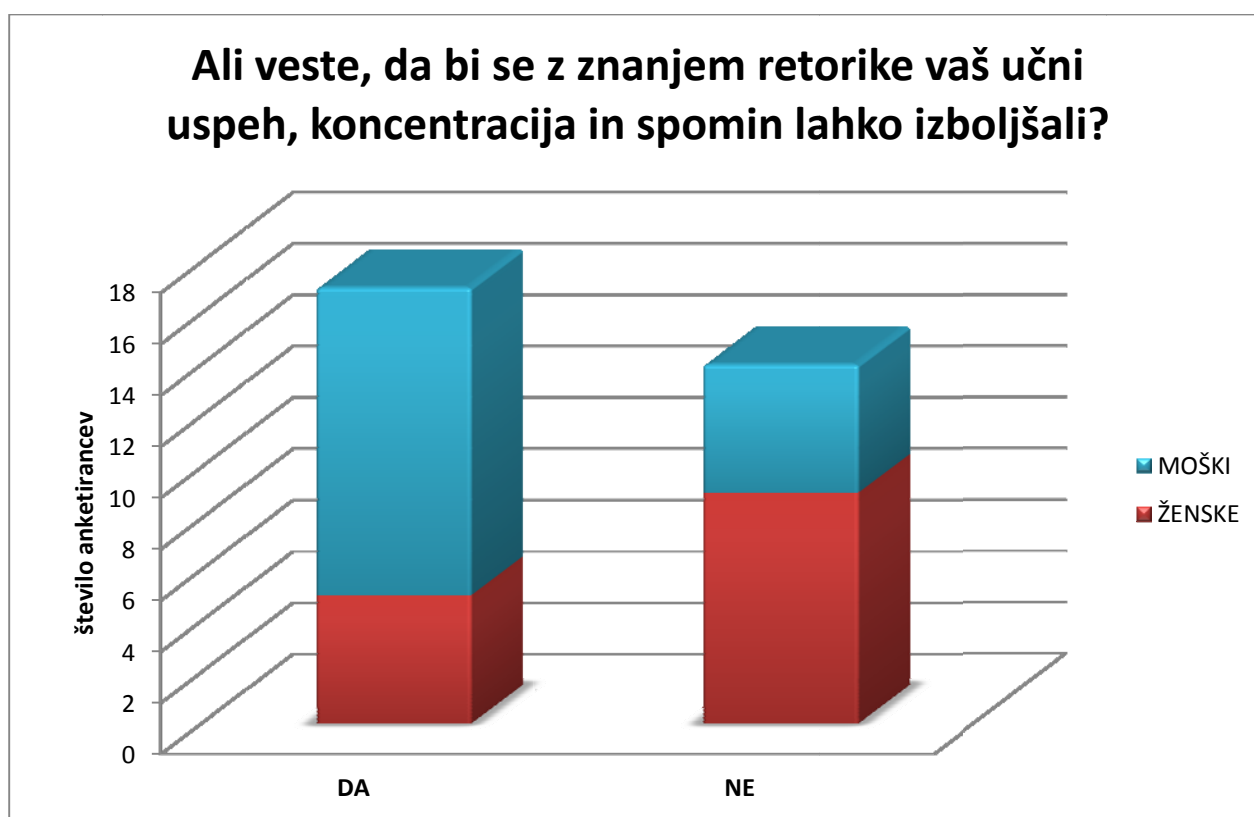
Graf 11 - Naštejte nekaj konkretnih primerov, kako vam je znanje retorike koristilo oz. kje ga uporabljate

5. Ali veste, da bi se z znanjem retorike vaš učni uspeh, koncentracija in spomin lahko izboljšali?

6. Ali veste, da bi se z znanjem retorike vaš učni uspeh , koncentracija in spomin lahko izboljšali?						
	ŽENSKE	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
DA	5	36	12	71	17	55
NE	9	64	5	29	14	45
SKUPAJ	14	100	17	100	31	100

Tabela 12 - Ali veste, da bi se z znanjem retorike vaš učni uspeh, koncentracija in spomin lahko izboljšali?

Več kot polovica učencev osnovne šole je izjavila, da bi se z znanjem retorike njihov učni uspeh lahko izboljšal. Pri tem so fantje v precejšnji prednosti pred dekleti.

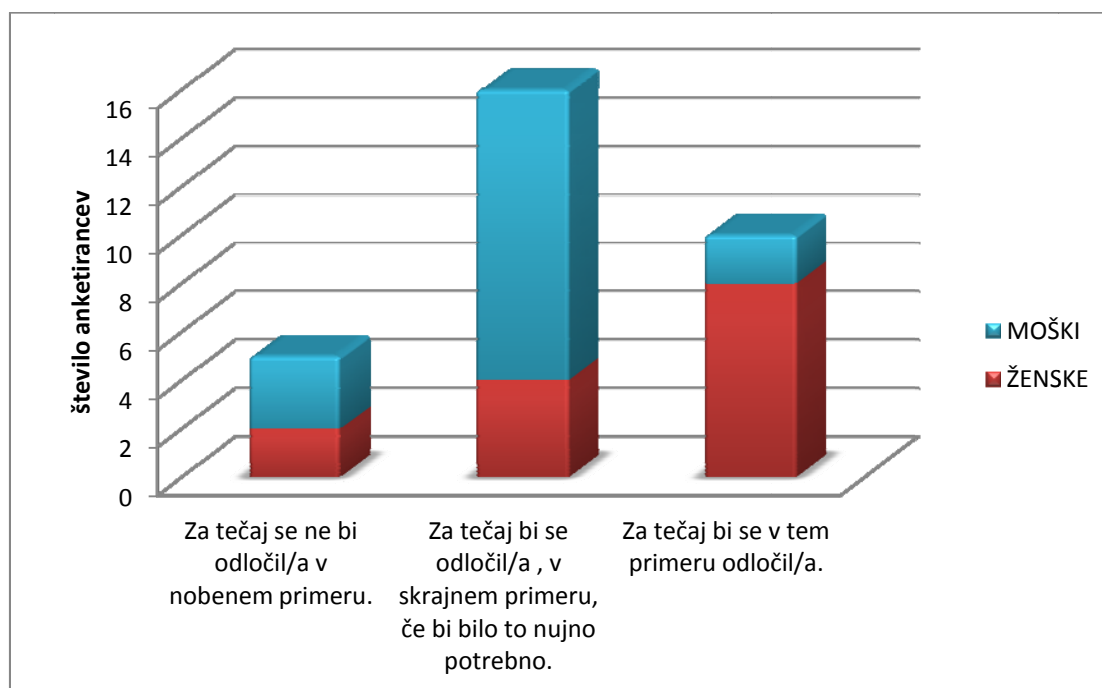
Graf 12 - Ali veste, da bi se z znanjem retorike vaš učni uspeh , koncentracija in spomin lahko izboljšali?

6. Če bi vedeli, da vam znanje retorike odpira boljše možnosti na poti nadaljnega izobraževanja in kasneje zaposlitve, ali bi razmislili o opravljanju tečaja retorike?

6. Če bi vedeli, da vam znanje retorike odpira boljše možnosti na poti nadaljnega izobraževanja in kasneje zaposlitve, ali bi razmislili o opravljanju tečaja retorike?						
	ŽENSKE	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
Za tečaj se ne bi odločil/-a v nobenem primeru.	2	14	3	18	5	16
Za tečaj bi se odločil/-a, v skrajnem primeru, če bi bilo to nujno potrebno.	4	29	12	70	16	52
Za tečaj bi se v tem primeru odločil/-a.	8	57	2	12	10	32
SKUPAJ	14	100	17	100	31	100

Tabela 13 - Če bi vedeli, da vam znanje retorike odpira boljše možnosti na poti nadaljnega izobraževanja in kasneje zaposlitve, ali bi razmislili o opravljanju tečaja retorike?

Zanimanje za dodatno izobraževanje s področja retorike je pri osnovnošolcih precej podobno kot pri dijakih četrtega letnika Ekonomske šole. Za tečaj retorike bi se v vsakem primeru odločilo 32 % osnovnošolcev. Največji pa je vendarle delež (52 %) tistih, ki bi se za tečaj retorike odločili v primeru, če bi bilo to nujno potrebno. V nasprotju z dijaki je pri osnovnošolcih več fantov, ki bi se za dodatno izobraževanje retorike odločili v primeru boljših možnosti pri nadaljnjem izobraževanju in zaposlitvi.

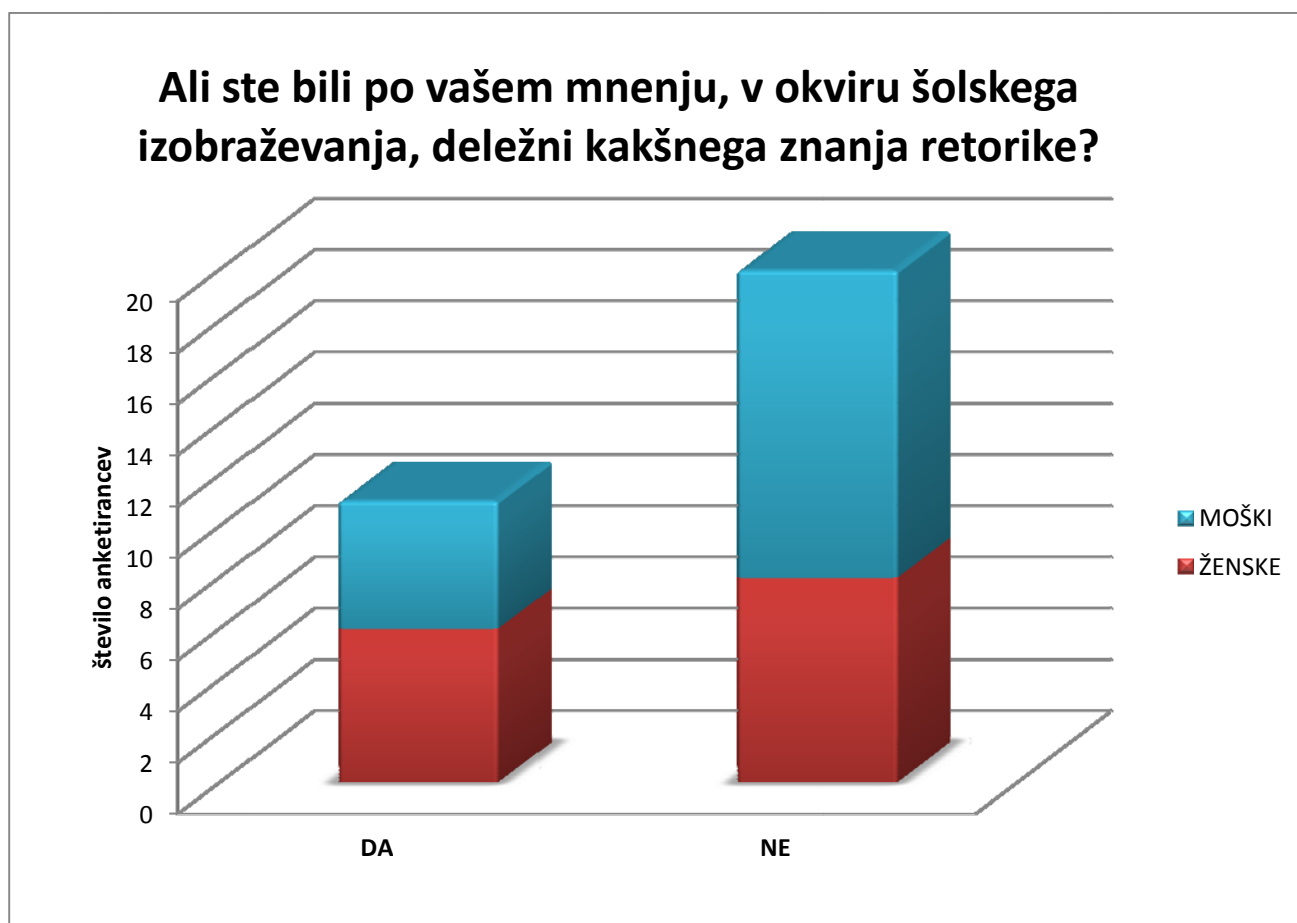
Graf 13 - Če bi vedeli, da vam znanje retorike odpira boljše možnosti na poti nadaljnega izobraževanja in kasneje zaposlitve, ali bi razmislili o opravljanju tečaja retorike?

7. Ali ste bili, po vašem mnenju, v okviru šolskega izobraževanja, deležni kakršnega koli znanja retorike?

7. Ali ste bili, po vašem mnenju , v okviru šolskega izobraževanja, deležni kakršnega koli znanja retorike?						
	ŽENSKES	%	MOŠKI	%	SKUPAJ	%
DA	6	43	5	29	11	35
NE	8	57	12	71	20	65
SKUPAJ	14	100	17	100	31	100

Tabela 14 - Ali ste bili, po vašem mnenju , v okviru šolskega izobraževanja, deležni kakršnega koli znanja retorike?

Z zaskrbljenostjo ugotavljamo, da je kar 65 % osnovnošolcev menilo, da v okviru šolskega izobraževanja niso bili deležni zadostnega znanja retorike. Pri tem je bil delež fantov večji od deleža deklet.

Graf 14 - Ali ste bili, po vašem mnenju, v okviru šolskega izobraževanja, deležni kakršnega koli znanja retorike?

8. Če DA, kakšnega/katerega, in kaj bi pri tem opredelili kot tipično retorično?

Večina učencev, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili pozitivno, meni, da se z retoriko srečujejo pri govornih nastopih, okroglih mizah in pouku slovenščine, kar je precej podobno kot pri srednješolcih.

Ker na Osnovni šoli Griže ne izvajajo izbirnega predmeta retorika, so zgornje ugotovitve precej pričakovane.

9. Ali bi želeli v okviru vašega izobraževanja še več retoričnih vsebin in katerih?

Velika večina osnovnošolcev meni, da dodatnega izobraževanja s področja retorike ne potrebujejo. Tu se njihovo mnenje vendarle razhaja z dijaki, ki si v večini (dve tretjini) želijo v okviru svojega izobraževanja več retoričnih vsebin.

5.3 PRIMERJALNA ANALIZA ANKET SREDNJEŠOLCEV IN OSNOVNOŠOLCEV

Z anketo, ki smo jo izvedli med dijaki četrtnih letnikov gimnazijskega programa Ekonomske šole Celje in učenci devetih razredov OŠ Griže, smo želeli raziskati, kakšne so razlike pri dojemanju retorike in njene uporabnosti. V nadaljevanju podajamo primerjalno analizo, ki jo bomo kasneje uporabili pri obravnavi zastavljenih hipotez.

- Pod pojmom retorika si večina anketirancev (osnovnošolcev in srednješolcev) predstavlja govorništvo. Tu razlik med omenjenima skupinama skorajda ni. Zanimivo je dejstvo, da so pri srednješolcih omenjeno trditev pogosteje izrazila dekleta, pri osnovnošolcih pa fantje.
- Z retoriko se v OŠ še ni srečalo 39 % učencev, ki so bili anketirani. Pri srednješolcih je delež takšnih skoraj za polovico manjši (23 %), kar je razumljivo, saj so bili v dosedanem sistemu izobraževanja pogosteje deležni vsebin retorike. Najpogosteje so se z njo srečali pri pouku slovenščine in izbirnih predmetih, osnovnošolci pa pri okroglih mizah, šolskem parlamentu in govornih nastopih.
- Tako kot pri prvem je tudi pri tretjem vprašanju enak delež učencev in dijakov, ki se nad retoriko navdušujejo (42 %), vendar pa je pri dijakih več deklet, pri osnovnošolcih pa fantov. Tudi rezultati ostalih odgovorov so si med anketiranima skupinama dokaj podobni.
- Kot smo ugotovili že pri drugem vprašanju, tudi pri četrtem ugotavljamo, da srednješolci pogosteje uporabljajo retorične veščine, vendar razlika ni bistvena.
- Tudi pri odgovorih na peto vprašanje so anketiranci podali presenetljivo podobne izjave. Dobra polovica jih namreč meni, da bodo s pomočjo retorike izboljšali koncentracijo pri učenju, pri tem so bili fantje v OŠ bistveno bolj prepričljivi od dijakov.
- Za programe dodatnega izobraževanja s področja retorike bi se odločila dobra polovica anketirancev, vendar le v primeru, če bi bilo to nujno potrebno. Tudi tu ni značilnih razlik med skupinama. Sicer pa smo ugotovili, da v obeh primerih dekleta bolj stremijo k samoiniciativnemu opravljanju tečaja retorike.
- Večina osnovnošolcev meni, da v okviru rednega izobraževanja do sedaj še niso bili deležni nobenega znanja retorike, kar je zaskrbljujoče, glede na to, kar smo povzeli iz intervjujev profesorjev, da srednješolski program retoriki ne posveča posebne pozornosti. Torej se jim tudi v prihodnosti ne kaže boljše poznavanje te vede.
- Za poglobljanje znanja retorike so srednješolci bistveno bolj zainteresirani kot učenci v OŠ Griže, kar nas je glede na zgornje ugotovitve presenetilo.

5.4 ANALIZA INTERVJUJEV

Strokovna mnenja o pomenu retorike v življenju smo pridobili z intervjuji, na katere so nam odgovorile tri profesorice, ki se s tem področjem profesionalno ukvarjajo. Po njihovem mnenju je retorika izjemno koristna tako za dijake kot učence. Z njo se začnejo zavedati prepričevalne moči besede ter tako lažje in učinkoviteje povedo svoja prepričanja. Pomagajo jim do boljših rezultatov in pri osebni rasti. Na ta način se v življenju lažje in bolje znajdejo, bolj argumentirano povedo svoje mnenje, prepričanja ter izpovedo čustva.

Po mnenju intervjuvank se mladostniki pomena retorike v svojem življenju ne zavedajo v zadostni meri. Le redki, ki imajo za to osebni interes, se je poslužujejo v večji meri, saj jim zagotavlja zgoraj navede prednosti.

Glavni povzročitelji slabšega znanja retorike so predvsem učni programi osnovnih in srednjih šol, učitelji in seveda osebni interesi posameznikov. Pri vsem tem pa je potrebno upoštevati tudi vpliv družine oz. staršev. Pomemben je tudi splošnejši problem, ki je povezan z odnosom do retorike v slovenski družbi, pri čemer se pogosto meni, da jo razumemo v glavnem kot lepo govorjenje ali manipuliranje.

Mnenja profesorice o razliki v zanimanju za retoriko med osnovnošolci in srednješolci so precej deljena, odvisno je predvsem od tega, kje so zaposlene. V splošnem pa ugotavljajo, da je možnosti za učenje retorike v osnovni šoli več, saj je učencem na tej stopnji ponujen izbirni predmet retorika. V srednjih šolah temelji dodatno izobraževanje predvsem na delavnicah, ki se jih načeloma udeležujejo bolj zainteresirani dijaki. Žal pa na tej stopnji retorike ni v rednih učnih načrtih. Pogosto so zato dijaki prikrajšani pri prepoznavanju prepričevalnih strategij. Izbirne vsebine, ki so povezane z retoriko, pogosto naredijo več škode kot koristi, predvsem zaradi nepoznavanja, in dejstva, da lahko to poučuje kdorkoli.

Na koncu je potrebno izpostaviti skupno ugotovitev vseh profesorice, da je obvladovanje retoričnih spretnosti in argumentiranega prepričevanja izjemno pomembno v vseh obdobjih življenja.

6 ANALIZA RAZISKOVALNE NALOGE – POTRDITEV ALI ZAVRNITEV HIPOTEZ

Na začetku naloge smo si zastavili nekaj hipotez, na katere smo v nalogi iskali odgovore. Pri tem smo se posluževali rezultatov anket, ugotovitev iz intervjujev in teoretičnih spoznanj.

Hipoteza 1: Zanimanje za retoriko med osnovnošolci in srednješolci je majhno, ker ne vedo, kaj jim retorika, kot veščina prepričevanja v življenju nudi.

Na podlagi zaključkov četrtega, petega in šestega vprašanja sklepamo, da je zanimanje za retoriko med učenci in dijaki razmeroma veliko, saj si več kot polovica vprašanih želi poglobiti znanje s tega področja in ga uporabljati pri nadaljnjem šolanju. Večina jih meni, da jim retorika zagotavlja boljši učni uspeh, hkrati pa izboljša možnosti za nadaljnjo kariero.

Hipoteza 1: ZAVRNJENA

Hipoteza 2: Anketiranci menijo, da v glavnem nimajo možnosti za učenje retorike in razvijanje retoričnih spretnosti.

V sedmem vprašanju ankete smo ugotovili, da je v procesu šolanja v osnovni šoli premalo možnosti za pridobitev znanja retorike. Kasneje nudi program izobraževanja po mnenju anketirancev nekoliko več možnosti. Kot smo ugotovili z intervjuji profesorjev pa so zgornje trditve precej nenavadne, saj osnovnošolski program zakonsko ponuja izbirni predmet retorike, vendar le v primeru zadostnega zanimanja učencev. Ker se na OŠ Griže v letošnjem šolskem letu ta predmet ne izvaja, so dobljeni rezultati dokaj logični.

Hipoteza 2: POTRJENA

Hipoteza 3: Srednješolci so se z retoriko doslej pogosteje srečevali kot osnovnošolci.

Pri drugem vprašanju smo prišli do ugotovitve, da se srednješolci nekoliko pogosteje srečujejo z retoriko, vendar pa razlike z osnovnošolci niso velike.

Hipoteza 3: POTRJENA

Hipoteza 4: Anketiranci nimajo jasne predstave, kaj pomeni pojem »retorika«.

To hipotezo smo preverili na podlagi odgovorov prvega vprašanja. Skoraj polovica dijakov in učencev (delež pri obeh skupinah je enak – 48 %) meni, da retorika pomeni govorništvo. To je po definiciji iz slovarja slovenskega knjižnega jezika tudi sinonim za retoriko. Torej lahko na podlagi ugotovitev sklepamo, da so tako dijaki kot tudi učenci razmeroma dobro seznanjeni s pojmom retorika. Vendar pa v nadaljevanju ankete spoznamo, da ciljne skupine niso zadovoljivo seznanjene z vsebino in prakso tega pojma.

Hipoteza 4: ZAVRNJENA

Hipoteza 5: Anketiranci se zavedajo pomena retorike in govornih veščin za življenje.

Kar 92 % vprašanih dijakov bi se udeležilo tečaja retorike. To bi storili v vsakem primeru ali če bi bilo to nujno potrebno. Pri osnovnošolcih je bil delež teh sicer nekoliko manjši, vendar kljub temu še vedno zelo visok (84 %). To kaže na dobro ozaveščenost vprašanih o pomenu retorike za nadaljnje življenje.

Vendar pa izkušnje iz prakse intervjuvanih profesorjev kažejo, da je realna situacija drugačna, saj se po njihovem mnenju tega pričnejo zavedati šele po koncu svojega formalnega izobraževanja.

Hipoteza 5: POTRJENA

Če povzamemo, smo potrdili tri hipoteze, dve pa zavrnili. Naše ugotovitve so, da anketiranci (tako osnovnošolci kot tudi srednješolci) razmeroma dobro poznajo pojem retorike. Zanimanje vprašanih za poglobljanje znanja retorike je dokaj veliko, kar so izrazili z zanimanjem za dodatno izobraževanje. Ob predpostavki, da imajo srednješolci za seboj bistveno več izobraževanja in s tem povezano boljšo splošno razgledanost, smo pričakovano ugotovili, da se srednješolci pogosteje srečujejo z retoriko kot osnovnošolci. Najpogosteje jo dijaki uporabljajo v vsakdanjem življenju in v šoli. Nudi jim pomoč pri predstavitvah seminarskih nalog in ustnem preverjanju znanja. Pomembno je tudi dejstvo, da anketiranci menijo, da v svojem izobraževanju nimajo zadostnih možnosti za razvijanje retoričnih sposobnosti. Še posebej se to kaže pri anketirancih srednje šole.

7 ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi smo želeli prikazati odnos mladih do znanja retorike, njenega pomena v življenju in prednosti, ki nam jih nudi. Spoznali smo se s teoretičnimi osnovami in jih skušali primerjati s praktičnimi izsledki, ki smo jih črpali iz intervjujev in anket.

Za nalogo sem se odločila predvsem iz svojih lastnih interesov in neizmerne želje po javnem nastopanju. Pri tem se venomer srečujem s spoznavanjem različnih retoričnih vsebin in spretnosti, ki jih je potrebno uporabiti v praksi.

Namen naloge je tudi, da bi se mladi pogosteje posluževali retoričnih spretnosti, tako v procesu šolanja, kot tudi kasneje pri ustvarjanju (uspešne) kariere.

Anketa, ki smo jo izvedli med dijaki Ekonomske šole Celje in učenci OŠ Griže, je obsegala 90 anketnih vprašalnikov, izmed njih pa je za končno obdelavo bilo primernih 79. Pri obdelavi smo jih razdelili na dve zgoraj omenjeni skupini. Vsako smo najprej obdelali posebej, nato pa med njima naredili primerjalno analizo. Izvedli smo tudi intervjuje s profesorji retorike, ali profesorji, ki se z retoriko pri svojem delu pogosteje srečujejo. Z njimi smo dobili pogled na retoriko še iz drugega zornega kota.

V nalogi smo si zastavili pet hipotez, ki smo jih z raziskovalno nalogo želeli ovreči oziroma potrditi. Na ta način smo prišli do številnih novih spoznanj s področja uporabnosti retorike v izobraževalnem procesu in življenju mladih.

Ugotovili smo, da so mladi sicer z retoriko seznanjeni, vendar njenih prvin ne uporabljajo dovolj pri svojem vsakdanjem delu. Spodbudna je ugotovitev, da si mladi želijo več izobraževanja s področja retorike in jo še pogosteje uporabljati. Značilnih razlik pri večini anketnih vprašanj med srednješolci in osnovnošolci nismo zaznali. Bolj so izrazite razlike med spoloma. Zanimivo je, da so fantje v osnovni šoli bolj zainteresirani za poglobljanje znanja retorike, v srednji šoli pa so v ospredju dekleta.

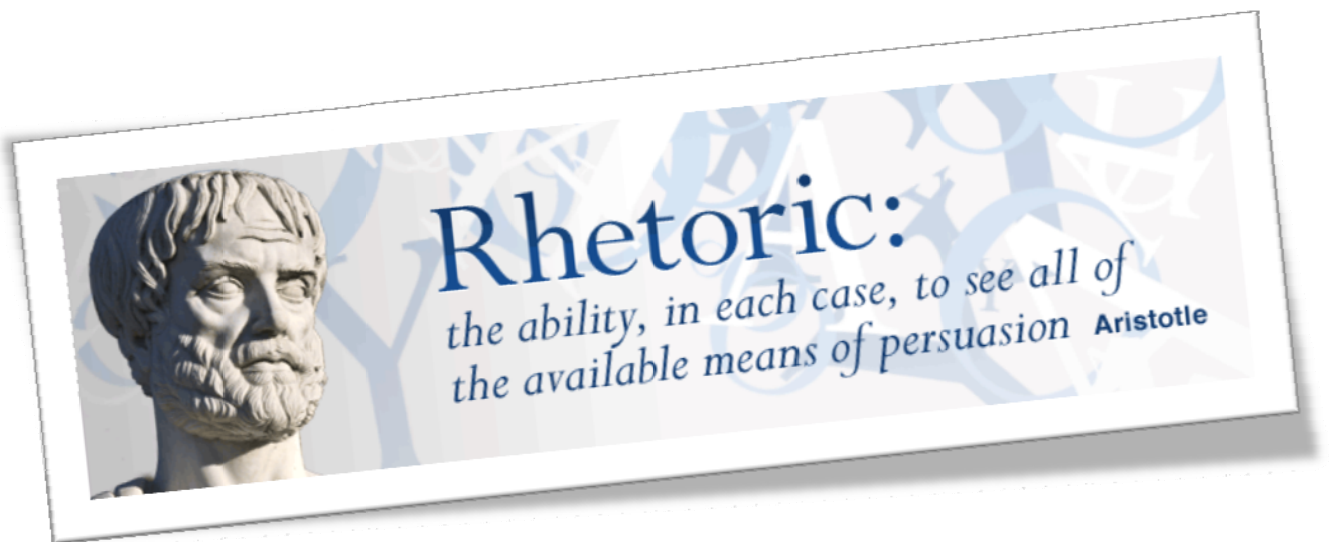
Pri analizi smo ugotovili, da je poučevanje retorike v vzgojno-izobraževalnem sistemu pomanjkljivo. Povezano je namreč z neustreznim vrednotenjem retorike pri učenju, izdelavi seminarskih nalog in pri javnem nastopanju. Pri tem se anketiranci poslužujejo precej posplošenih in tradicionalnih metod, ki pogosto ne dosežejo zelenih ciljev. Kot ugotavlja doc. dr. Janja Žmavc se retorika pogosto pojmuje kot manipulativna tehnika, s katero je mogoče nekoga pregovoriti ali celo preslepiti. Podobne ugotovitve smo lahko izluščili tudi iz ankete, predvsem pri "odprtih vprašanjih". Primerjali smo tudi ugotovitve doc. dr. Janje Žmavc, navedene v strokovni monografiji (*Vloga in pomen jezika v državljanski vzgoji*), z mnenji intervjuvancev in ugotovili, da zlasti dijakom v programih izobraževanja ni omogočeno spoznavanje principov uspešnega javnega komuniciranja.

Z nalogo želimo doseči, da bi mladi pogosteje koristili retorične sposobnosti, še posebej v času šolanju. Menim, da bi se jim s tem povečale možnosti za pridobitev boljših učnih rezultatov/uspehov, kar bi dosegli z možnostjo izbirnega izobraževanja, ki ga je nujno potrebno podkrepiti s praktičnimi izkušnjami. To so izrazili tudi anketiranci in predlagali

možnosti organiziranja tečajev oz. seminarjev, okroglih miz ter več nastopov pred razredom. Vsekakor pa menimo, da je pri tem zelo pomemben interes posameznika. Verjetno bi bilo tudi smiselno razmisliti o dodatnem izobraževanju /specializaciji za profesorje. Na ta način bi zagotovili, da bi se zgoraj navede rešitve tudi pogosteje izvajale.

Z izdelavo te naloge sem resnično izvedela veliko novega: kako se ustrezno opredeli problem, postavi hipoteze, cilje, poišče ustrezne metode dela in vire. Vse to sprejemam kot nenadomestljive izkušnje, ki mi bodo koristile pri nadaljnjem šolanju in študiju.

Vsekakor se zavedam, da je ostalo še veliko odprtih vprašanj za nadaljnje raziskovanje, kar bi lahko bilo v izziv tudi ostalim vrstnikom. V kolikor bi se s tem področjem ukvarjalo več ljudi, bi tudi na ta način dosegli želene cilje. Med njimi je tudi ta, da želim približati retoriko čim širši množici mladih.

Slika 15 – Retorika, citat (<http://uwp.nd.edu/>)

8 VIRI IN UPORABLJENA LITERATURA

8.1 LITERATURA

8.1.1 INTERNETNI VIRI

- <http://www.glottanova.si/retorika/index.php>
- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Retorika>
- <http://classics.mit.edu/Aristotle/rhetoric.1.i.html>
- <http://www.brainyquote.com/quotes/keywords/rhetoric.html>
- <http://www.retorika-zidar.si/si/kaj-ponujamo/retorika/programi-seminarjev-in-delavnic/retorika-kot-javni-nastop>
- [http://en.wikipedia.org/wiki/Rhetoric_\(Aristotle\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Rhetoric_(Aristotle))
- <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Zoran-Jernej.PDF>
- http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/digitalna_knjiznica/Documenta_2_ISBN%20978-961-270-074-4_SWF/isbn%20978-961-270-074-4.html
- <http://www.planetgv.si/upload/htmlarea/files/7.konferencaIzobrazevalniManagement/ZidarGaleTatjana.pdf>
- <http://www.educa.fmf.uni-lj.si/izodel/sola/2002/ura/Monika/Moje%20datoteke/Seminar2.pdf>

8.1.2 KNJIGE

- George A. Kennedy, 2001: *Klasična retorika ter njena krščanska in posvetna tradicija od antike do sodobnosti*. Ljubljana, Založba ZRC.
- Tatjana Zidar, 1996: *Retorika, moč besed in argumentov*. Ljubljana, Gospodarski vestnik.
- Boris Grabnar, 2005: *Zgodovina retorike*. Ljubljana, Šola retorike.
- Tone Smolej, Matej Hriberšek, 2006: *Retorične figure*. Ljubljana, DZS.
- Dale Carnegie, 2004: *Kako se naučiš javno nastopati in govoriti*. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Fran Vatovec, 1968: *Retorika ali govorništvo in javno nastopanje*. Maribor, Obzorja.
- Fran Vatovec, 1972: *Retorika – govorništvo*. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta.

8.1.3 USTNI VIRI

- Pogovor z dr. Igorjem Ž. Žagarjem (14. 1. 2013).
- Intervju z Mojco Cestnik, učiteljico slovenščine ter izbirnega predmeta retorike na OŠ Polzela (4. 2. 2013).
- Intervju s Tjašo Veber Stajnko, profesorico slovenščine na Ekonomski šoli Celje (7. 3. 2013).
- Intervju z doc. dr. Janjo Žmavc, znanstveno sodelavko na Pedagoškem inštitutu v Ljubljani (9. 3. 2013).

9 PRILOGE

9.1 INTERVJU Z MOJCO CESTNIK

- UČITELJICO SLOVENŠČINE IN RETORIKE NA OŠ POLZELA

Spoštovani!

Sem dijakinja Ekonomske šole Celje, smer ekonomska gimnazija. Pripravljam raziskovalno nalogo z naslovom Odnos mladih do znanja retorike.

V raziskovalni nalogi želim pridobiti informacije iz prve roke in zato se na Vas obračam s prošnjo, da si vzamete nekaj dragocenega časa in odgovorite na spodnja vprašanja, kar bo nalogo močno obogatilo in popestrilo.

Že vnaprej se Vam najlepše zahvaljujem!

1. V kakšnem smislu je znanje retorike koristno za dijake in učence?

Če retoriko vzamemo kot vedo, ki poučuje, kaj in kako govoriti, potem je za odraščajoče najstnike pridobivanje takšnih veščin zagotovo zelo pomembno. Najstnik se začne zavedati prepričevalne moči besede in skuša ugotoviti, kako povedati in kaj, da bo učinkovit in uspešnejši.

2. Ali menite, da se dijaki in učenci zavedajo pomena retorike in govornih veščin za življenje?

Nekaj se začenjajo zavedati že sami. Če jim kdo pove o prepričevalni moči besed, o moči argumentov in o tem, kako so lahko bolj učinkoviti v prepričevanju in pogovoru, se tega zavedajo še bolj. Veliko je odvisno od učitelja. Prepričevanje z močjo argumentov je retorika, ki je med mladimi in odraslimi manj znana; večinoma jo zamenjujejo z veščino javnega nastopanja.

3. Kateri so možni povzročitelji za slabše znanje in uporabo retorike med mladimi?

Mislím, da to ni le problem med mladimi. Predvsem med odraslimi. Danes v šolah več in bolje razvijamo zmožnosti govorjenja kot nekoč in zdi se mi, da imajo mladi vendarle bolj razvite te zmožnosti kot odrasli. Veliko pa je seveda odvisno od učitelja, kako učitelji to razvijajo in spodbujajo. Na to vplivajo tudi starši.

4. Ali menite, da je zanimanje za retoriko med osnovnošolci večje, kot med srednješolci, ob predpostavki, da je v devetem razredu osnovne šole vsaka šola primorana ponuditi kot enega izmed izbirnih predmetov tudi predmet retorike? Zakaj je tako?

Kako se srednješolci zanimajo za retoriko, ne vem. Da je stanje različno, je seveda odvisno tudi od šolskega sistema, saj je retorika obvezni izbirni predmet v OŠ, v

srednjih šolah pa ne več. Vem, da na nekaterih srednjih šolah ponujajo kot nekakšen izbirni predmet javno nastopanje in da je ta za predmet precej zanimanja.

5. Ali kot profesorica predmeta, ki je tako ali drugače povezan z retoriko, menite, da osnovnošolski program namenja večjo pozornost znanju in uporabi retorike kot srednješolski?

Kot sem napisala, srednješolskega programa ne poznam dobro. Imam le skope informacije, zato o tem ne morem soditi. Če je retorika v 9. razredu, bi bilo seveda smiselno ta predmet ponuditi tudi v srednji šoli.

Mojca Cestnik, OŠ Polzela

9.2 INTERVJU S TJAŠO VEBER STAJNKO

- PROFESORICO SLOVENŠČINE NA EKONOMSKI ŠOLI CELJE

Spoštovani!

Sem dijakinja Ekonomske šole Celje, smer ekonomska gimnazija. Pripravljam raziskovalno nalogo z naslovom Odnos mladih do znanja retorike.

V raziskovalni nalogi želim pridobiti informacije iz prve roke in zato se na Vas obračam s prošnjo, da si vzamete nekaj dragocenega časa in odgovorite na spodnja vprašanja, kar bo nalogo močno obogatilo in popestrilo.

Že vnaprej se Vam najlepše zahvaljujem!

1. V kakšnem smislu je znanje retorike koristno za dijake in učence?

Menim, da je znanje retorike pomembno za vsakega človeka. Dober retorik se v življenju lažje in bolje znajde, svoje mnenje zna argumentirati, lažje izrazi svoja čustva ter prepričanja, v marsikateri situaciji se bolje znajde.

2. Ali menite, da se dijaki in učenci zavedajo pomena retorike in govornih veščin za življenje?

Mislim, da se večina učencev in dijakov pomena retorike v svojem življenju še ne zaveda. Če bi se ga zavedali, bi skušali svoje retorične sposobnosti izboljšati, tako pa jim je velikokrat vseeno, kako bodo nastopali ali izrazili svoje mnenje.

3. Kateri so možni povzročitelji za slabše znanje in uporabo retorike med mladimi?

Morda je povzročitelj mnenje, da je znanje retorike v življenju nepomembno.

4. Ali kot profesorica predmeta, ki je tako ali drugače povezan z retoriko, menite, da osnovnošolski program namenja večjo pozornost znanju in uporabi retorike kot srednješolski?

Mislim, da srednješolski program retoriki ne posveča kakšne posebne pozornosti, kar je pravzaprav škoda, vendar se mladi ljudje ne zavedajo, da jim bo dobro znanje retorike v življenju prišlo prav. V realnem življenju pa lahko zadnja leta opazamo, da se nekateri ljudje svojih retoričnih pomanjkljivosti vendarle zavedajo, zato obiskujejo tečaje retorike ali si najamejo učitelja. Kakšna škoda, sposobnosti dobrega govorništva bi se lahko naučili že v srednji šoli! Vendar pa - nikoli ni prepozno.

Tjaša Veber Stajnko, prof.

9.3 INTERVJU Z DOC. DR. JANJO ŽMAVC

Spoštovani!

Sem dijakinja Ekonomske šole Celje, smer ekonomska gimnazija. Pripravljam raziskovalno nalogo z naslovom Odnos mladih do znanja retorike.

V raziskovalni nalogi želim pridobiti informacije iz prve roke in zato se na Vas obračam s prošnjo, da si vzamete nekaj dragocenega časa in odgovorite na spodnja vprašanja, kar bo nalogo močno obogatilo in popestrilo.

Že vnaprej se Vam najlepše zahvaljujem!

1. V kakšnem smislu je znanje retorike koristno za dijake in učence?

Retorika in argumentacija kot veščini uspešnega javnega prepričevanja in utemeljevanja s svojo mrežo tehnik omogočata tako konstrukcijo lastnih prepričljivih in utemeljenih besedil kot kritično analizo tega, kar preberemo ali slišimo. Kot takšni sta zelo koristni za oboje, ker jim pomagata do morebitnih boljših rezultatov pri drugih predmetih, kakor jim omogočata tudi bolj artikulirano in aktivnejše delovanje v vsakdanjem življenju.

2. Ali menite, da se dijaki in učenci zavedajo pomena retorike in govornih veščin za življenje?

Najverjetneje ne v celoti, ker se o retoriki (in argumentaciji) kot pomembnih rečeh zelo malo (resno) govori in ker se tega eksplicitno ne učijo. Sem pa pred dvema letoma opravila raziskavo na to temo, kjer se je pokazalo, da dijaki in učenci razmeroma visoko cenijo veščine prepričevanja in utemeljevanja.

3. Kateri so možni povzročitelji za slabše znanje in uporabo retorike med mladimi?

Glavni problem je neprisotnost retorike (in argumentacije) na sistemski ravni. To pomeni, da retorika in argumentacija v slovenskem izobraževanju nista izobraževalni vsebini, ki bi se ju bilo mogoče učiti v strukturirani in kontinuirani obliki.

Drugi problem je splošnejši, povezan pa je z odnosom, ki ga imamo v slovenski družbi do retorike in argumentacije – za prvo še vedno velja, da se jo ima v glavnem za lepo govorjenje ali manipuliranje, za drugo pa se pogosto meni, da je povezana s konflikti, prepiri ipd.

4. Ali menite, da je zanimanje za retoriko med osnovnošolci večje, kot med srednješolci, ob predpostavki, da je v devetem razredu osnovne šole vsaka šola

**primorana ponuditi kot enega izmed izbirnih predmetov tudi predmet retorike?
Zakaj je tako?**

Osnovnošolce retorika zanima, če se jim jo predstavi na njim zanimiv način. Sicer večinoma ne vedo, za kaj v resnici gre. Šole pogosto neprimerno predstavljajo retoriko (le kot enega od predmetov), zato je zanimanje za predmet v teh primerih majhno.

S srednješolci imam zelo dobre izkušnje (vodila sem nekaj delavnic na gimnazijah), ker oni dejansko prepoznavajo čisto konkretne koristi v vsakdanjem življenju in jih to zelo zanima. Problem pa je, ker retorike in argumentacije ni nikjer v učnih načrtih kot rednega predmeta, zato o njej vedo precej manj, kot bi na tej ravni lahko. S tem so posledično prikrajšani, saj v situacijah (govornih in/ali besedilnih), ko ne prepoznavajo konkretnih prepričevalnih in argumentativnih strategij, pogosto ne vedo, kako bi se odzvali (oziroma, kaj jim nekdo »v resnici« hoče povedati).

5. Ali kot profesorica predmeta, ki je tako ali drugače povezan z retoriko, menite, da osnovnošolski program namenja večjo pozornost znanju in uporabi retorike kot srednješolski?

Seveda, sistemska rešitev pomeni nujno večjo pozornost, predvsem pa gre za nadzorovan, strukturiran celovit pristop k vsebinam. Razne »izbirne vsebine« na srednješolski ravni, ki so bolj ali manj ustrezno povezane z retoriko in argumentacijo, zaradi nepoznavanja in dejstva, da to lahko poučuje kdorkoli, pogosto naredijo več škode kot koristi.

Doc. dr. Janja Žmavc, Pedagoški inštitut Ljubljana

9.4 ANKETA

Pozdravljeni!

Sem Špela Terglav, dijakinja Ekonomske šole Celje, smer ekonomska gimnazija in v letošnjem šolskem letu pripravljam raziskovalno nalogo z naslovom **Odnos mladih do znanja retorike**. V povezavi s tem vas vljudno prosim, da izpolnite spodnjo anketo korektno, saj bom le tako lahko prišla do zanesljivih in objektivnih podatkov. 😊

Podatki anketnega vprašalnika so povsem anonimni in bodo zbrani samo v zbirni obliki.

Hvala za sodelovanje!

1. SPOL: (obkrožite) M Ž

2. Tip šole, ki jo obiskujete:

a) osnovna šola

b) srednja šola (gimnazija)

3. Kaj si predstavljate pod pojmom retorika?

4. Ste se sami že kdaj srečali z retoriko? Če DA, kje in kako?

5. Kakšen je bil vaš vtis (presenečenje, navdušenje, razočaranje)?

6. Naštejte nekaj konkretnih primerov, kako vam je znanje retorike koristilo oz. kje ga uporabljate.

7. Ali veste, da bi se z znanjem retorike vaš učni uspeh, koncentracija in spomin lahko izboljšali?

a) DA

b) NE

8. Če bi vedeli, da vam znanje retorike odpira boljše možnosti na poti nadaljnjega izobraževanja in kasneje zaposlitve, ali bi razmislili o opravljanju tečaja retorike?

a) Za tečaj se ne bi odločil/-a v nobenem primeru.

b) Za tečaj bi se odločil/-la, v skrajnem primeru, če bi bilo to nujno potrebno

c) Za tečaj bi se v tem primeru odločil/-la.

9. Ali ste bili, po vašem mnenju, v okviru šolskega izobraževanja, deležni kakršnega koli znanja retorike?

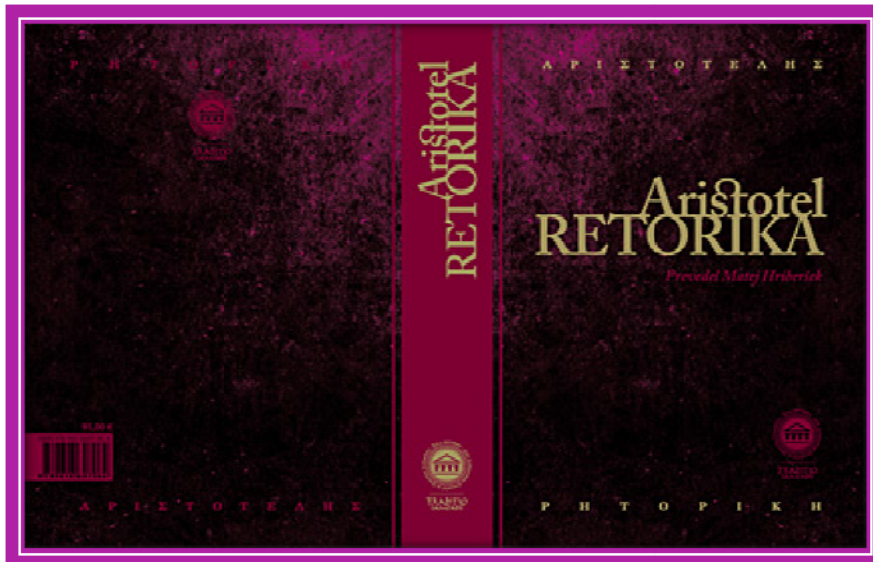
a) DA

b) NE

10. Če DA, kakšnega/katerega, in kaj bi pri tem opredelili kot tipično retorično?

11. Ali bi želeli v okviru vašega izobraževanja še več retoričnih vsebin in katerih?

9.5 MNENJE MANCE KOŠIR O KNJIGI FILOZOFA ARISTOTLA

Veličastno delo, ki ga imam v rokah, je eno najpomembnejših za razvoj znanstvenega mišljenja, logike in etike ter veščine govorništva. »Nič ni bolj oprijemljivega in bolj empiričnega (ali manj prividnega), kot je delanje reda med stvarmi; nič ne zahteva tako odprtega očesa in zavesti.« (M. Foucault). Aristotel je utemeljitelj »delanja reda med stvarmi« in njegova veličastna Retorika v treh knjigah je temeljni kamen znanstvenega mišljenja. Da smo jo dobili v slovenščini, gre čestitati pogumni Zupančičevi Šoli retorike in predanemu prevajalcu Mateju Hriberšku, pa tudi Javni agenciji za knjigo RS, ki jo je podprla v okviru zahtevnih večletnih knjižnih projektov. Čestitam vsem in se zahvaljujem za »retorično biblijo«, ki je končno pripotovala tudi na Slovensko.

Zakaj je Aristotel (384–322 pr. Kr.), avtor približno 400 različnih del, od katerih je ohranjenih kaka petina, vodja akademije, ki se je imenovala Sprehajališče (najbrž zato, ker so njegovi učenci razpravljali med sprehodi; med hojo pride več kisika v možgane, so vedeli, česar še danes ne vedo v slovenskih šolah, ko morajo že malčki mirno sedeti v šolskih klopih več ur dnevno!), in ustanovitelj prve »upoštevanja vredne knjižnice v antiki«, pisal o retoriki? Morda najprej zato, ker ni bil zadovoljen z obstoječimi učbeniki govorništva. Njihovi avtorji so obravnavali manj pomembne vidike te veščine, »o entimemih, ki so telo prepričevanja, pa ti /pisci/ ne povedo ničesar, ampak se večinoma ukvarjajo z vprašanji, ki predmeta ne zadevajo«. Tudi ne postavijo v ospredje najpomembnejšega za govorno veščino – veščina ni le izkušnjska kategorija, ampak vsebuje tudi vednost in znanje, sposobnost pojasnitve, kaj in zakaj kaj dela, se pravi teoretsko refleksijo – to je tistega, ki govori. Govorca. Ta, ki govori, je ustvarjalec govora: »Raba govora je človeku bolj lastna kot raba

telesa.« Verjame, česar sodobni človek ne verjame več: da besede nosijo dejanja, da se prek njih (po)kaže etos in etičnost, saj zato pa je retorika koristna: »Koristna zato, ker sta resnično in pravično po naravi močnejša od svojih nasprotij.« Njena naloga ni, kot mislijo številni trenerji in uporabniki retorike dandanes, »prepričati, ampak odkriti, kaj prepričljivega je na voljo v sleherni zadevi /.../, odkriti, kaj je /res/ prepričljivo in kaj je navidezno prepričljivo.« V svetu videza in blefiranja pozabljeno opravilo!

Aristotel v *Retoriki* posveti veliko pozornosti obravnavi čustev. »Tako poglobljene razprave o čustvih ni nikjer drugje v njegovem korpusu,« ugotavlja Hriberšek. Iz česar izhaja, kako zelo so pomembna čustva. V sodobnem jeziku rečeno: ključna za prepričljivost govorca je njegova čustvena inteligenca oziroma njegov značaj, s katerim se v naših šolah ne ukvarjajo! Zato pa imamo krizo vrednot in posledično gospodarsko, okoljsko in politično krizo. Ker smo izgubili smisel za smisel. Pozabili, kar nas uči Aristotel tudi v *Retoriki* – kako pomembno je zaupanje med ljudmi. Dobremu govorcu naj bi najprej zaupali. »Njegov značaj je tako rekoč skoraj najučinkovitejše sredstvo prepričevanja, ki ga ima.« Zato v *Retoriki* beremo tudi o značajskih lastnostih različnih kategorij ljudi. Denimo bogatih: »/Bogataši/ si tudi domišljajo, da so vredni oblasti; mislijo si, da imajo to, zaradi česar človek velja za vrednega oblasti. /.../ pri novopečenih bogataših se vse slabe lastnosti kažejo v izrazitejši in še poslabšani obliki.«

Naj sklenem: Aristotelova *Retorika* je morda po dveh tisočletjih še aktualnejša, kot je bila ob nastanku. Predlagam, da dobijo poslanci slovenskega parlamenta teden dni študijskega dopusta za njen obvezen študij, iz česar morajo opraviti tudi izpit. Kdor ga ne naredi, tako teoretični kot praktični del, naj zapusti poslanske klopi. »Politika je mrtva. Živela retorika!«

Vir: http://www.bukla.si/?action=clanki&article_id=1827